

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Právo

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výkon krátkodobého trestu odnětí svobody

Martin Burian

2012 / 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Výkon krátkodobého trestu odnětí svobody*“ zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Náměšti nad Oslavou, dne 29. 3. 2013

.....

Děkuji vedoucí této práce JUDr. Evě Žatecké, Ph.D. za její vstřícný přístup a cenné rady při zpracovávání této práce. Děkuji celé své rodině, partnerce a všem blízkým přátelům za podporu, kterou mně po celou dobu studia projevovali. Mé poděkování patří také všem dotazovaným respondentům, za jejich ochotu podělit se se mnou o své zkušenosti.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na výkon nepodmíněného krátkodobého trestu odnětí svobody v České republice. Důsledně jsou analyzovány zejména historické aspekty ukládání této formy trestněprávní sankce, a to včetně proměnlivého nazírání na její účel a funkce. Krátkodobý trest odnětí svobody je definičně vymezen a teoreticky zařazen do systému trestněprávních sankcí z hlediska aktuálně platné právní úpravy. Následně je popsán samotný výkon krátkodobého trestu odnětí svobody a jeho problematické oblasti z hlediska naplňování stanoveného účelu trestu.

Klíčová slova

Funkce trestu, krátkodobý trest odnětí svobody, odsouzený, trestný čin, účel trestu, věznice.

Abstract

This diploma thesis deals with short-term imprisonment in the Czech Republic. We shall thoroughly examine historical background of this form of criminal punishment, including varying views on its purpose and function. The short-term imprisonment is defined and categorized within the system of forms of criminal punishments in accordance with the current legislation. Subsequently, we describe execution of the short-term imprisonment itself and problematic issues relating to fulfillment of stipulated purpose of punishment.

Keywords

Function of the punishment, short-term imprisonment, sentence, crime, purpose of the punishment, prison.

Obsah

Seznam používaných zkratk	6
Úvod	7
1 Cíle práce a metodologické zpracování	10
1.1 Cíle práce	10
1.2 Metodologické zpracování	11
2 Terminologické vymezení základních pojmů	12
2.1 Trest	12
2.2 Trestný čin	13
2.3 Odsouzený – vězeň	15
3 Historické aspekty trestání v kontextu TOS	17
4 Účel a funkce trestu	19
4.1 Teorie retribuční	20
4.2 Teorie utilitární	21
4.3 Teorie smíšené	24
4.4 Funkce trestu	25
4.5 Účel a funkce trestu z pohledu platné právní úpravy	26
5 Definiční vymezení KTOS	31
6 Legislativní zakotvení TOS a jeho zařazení do systému trestněprávních sankcí	33
6.1 Legislativní zakotvení TOS	33
6.2 Zařazení KTOS do systému trestněprávních sankcí	35
7 Průběh výkonu KTOS	38
7.1 Systém věznic a organizační struktura VSČR	38
7.2 Základní statistická fakta o výkonu TOS a KTOS	39
7.3 Nástup do výkonu KTOS	42
7.3.1 Cesta od pravomocného rozhodnutí soudu po bránu věznice	42
7.3.2 Přijímací a nástupní oddělení věznice	43
7.4 Průběh výkonu KTOS	46
7.4.1 Průběh výkonu trestu s ohledem na vnější a vnitřní diferenciaci věznic	46
7.4.2 Resocializační programy zacházení a zaměstnávání odsouzených	51
7.4.3 Prizonizace	57
7.4.4 Ekonomické aspekty výkonu trestu	59
7.5 Propuštění z výkonu KTOS	62
7.5.1 Podmínečné propuštění z výkonu TOS	66
7.5.2 Recidiva	69
8 Zhodnocení KTOS z hlediska naplňování účelu trestu a návrhy <i>de lege ferenda</i>	74
Závěr	77
Použité zdroje a literatura	80
Obrazové a tabulkové přílohy	86

Seznam používaných zkratek

ČR – Česká republika

GŘVS – Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky

KTOS – krátkodobý trest odnětí svobody

LZPS – Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 12. 2012].

PSVD – propustná skupina vnitřní diferenciacie

ŘVTOS – Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2013].

TOS – trest odnětí svobody

TrŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 12. 2012].

TrZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 12. 2012].

TZ – Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 2. 2013].

VSČR – Vězeňská služba České republiky

ZVTOS – Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 2. 2013].

1

¹ V některých částech předkládané práce je namísto zavedené zkratky záměrně použit plný nezkrácený výraz, a to v případech, kdy to autor považoval z hlediska jazykového za vhodnější.

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá výkonem krátkodobého trestu odnětí svobody v České republice. KTOS je jednou ze zákonných trestněprávních sankcí, jenž může být společností, respektive příslušným soudem, uložena pachatelům trestných činů. V kontextu této práce je na výkon KTOS nahlíženo pod zorným úhlem pohledu trestního práva, při současném částečném využití poznatků vědy penologické². KTOS je v rámci odborného diskurzu již poměrně dlouhou dobu podrobován výrazné kritice zakládající se převážně na pochybnostech, zda KTOS svým výkonem naplňuje požadovaný účel a funkce trestu. Naplňování účelu a funkcí trestu přitom můžeme směle označit za prostředek, jímž společnost racionálním způsobem ospravedlňuje uplatnění trestněprávní sankce vůči osobě pachatele trestného činu. Vytrácí-li se nám tedy ve vztahu k výkonu KTOS naplňování jeho účelu a funkcí, jedná se o trest, jehož uložení prakticky postrádá své opodstatnění, a nebude-li přistoupeno k jeho zásadním změnám, můžeme uvažovat o jeho nadbytečnosti v systému trestněprávních sankcí. V tomto ohledu rozhodnutí, zda výkon KTOS naplňuje účel a funkce trestu, nabývá zcela zásadního významu. Na základě této skutečnosti byl u mě iniciován první impuls k sepsání daného tématu, které by nejenže popisovalo specifika výkonu KTOS, ale taktéž by provázalo celý institut výkonu KTOS s problematikou naplňování jeho účelu a funkcí. Druhý impuls pak spočíval ve zjištění, že přestože se zcela běžně o účelu a funkcích trestu hovoří, v současné platné a účinné právní úpravě není účel a funkce trestu nikde explicitně vymezen. Totéž platí o samotném pojmu KTOS, jehož definice prakticky neexistuje, ačkoliv je v trestněprávním či penologickém prostředí běžně užíván a kritizován. I z tohoto důvodu jsem se proto rozhodl, že zpracování vybraného tématu bude přínosné, jelikož by mělo objasnit problematiku pojetí účelu a funkcí trestu, včetně definičního vymezení KTOS. Třetím a současně posledním impulsem k sepsání této práce bylo předběžné zjištění, že pachatelé

² Věda o trestu a trestání, zabývající se účinky trestu na osobu pachatele trestného činu. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6. S. 8.

trestných činů odcházejí od soudu s uděleným KTOS s poměrně velkou četností a že v samotném výkonu trestu jsou osoby s uloženým KTOS výrazně procentuálně zastoupeny. Nelze tedy v žádném případě konstatovat, že z hlediska počtu odsouzených k výkonu KTOS se jedná o marginální problematiku.

Práce je strukturována do jednotlivých kapitol, podkapitol a oddílů. Na úvod této práce bezprostředně navazuje kapitola první, jež konkrétně vymezuje stanovené cíle práce a metody použité při jejím zpracování. Kapitola druhá pak terminologicky zakotvuje základní pojmy užívané v celé práci. Třetí kapitola v krátkosti pojednává o trestu odnětí svobody z hlediska jeho historického vzniku a vývoje jakožto trestněprávní sankce. V pořadí již čtvrtou kapitolu považují za velice důležitou. V této části práce totiž dochází k poměrně detailnímu vymezení účelu a funkcí trestu dle jednotlivých teoretických přístupů, současně však i k vymezení účelu a funkcí trestu *de lege lata* v rámci české právní úpravy. Ambicemi kapitoly páté je učinit definiční vymezení „krátkodobosti“ TOS. Jinými slovy určit, jak dlouhý trest lze podřadit pod pojem KTOS. Kapitola šestá pak pomyslně završuje první polovinu této práce, kdy je KTOS zakotven do systému trestněprávních sankcí a je v základu objasněna legislativní úprava, která se s tímto institutem neodmyslitelně pojí. Za naprosto stěžejní část této práce je nutné považovat kapitolu sedmou, jež usiluje o komplexní popsání samotného výkonu KTOS, a to prakticky od okamžiku právní moci a vykonatelnosti odsuzujícího rozhodnutí až po propuštění odsouzeného na svobodu. Důraz je přitom kladen na zjištěné problematické aspekty KTOS a jeho výkonu, při současné konfrontaci zjištěných problémů s definovaným účelem a funkcemi trestu. Předposlední kapitola je pak věnována převážně ucelenému shrnutí zjištěných poznatků a taktéž konkrétním návrhům *de lege ferenda*. Závěrečná kapitola hodnotí dosažené výsledky a naplnění cílů práce a v základech naznačuje, jakým směrem by se měla trestněprávní politika státu ve vztahu ke KTOS v budoucnu ubírat.

Z hlediska využitých zdrojů práce čerpá z pramenů primární a sekundární povahy. Z primárních pramenů zaujímá stěžejní pozici příslušná legislativa, dostupná statistická data a zejména pak nestandardizované rozhovory s osobami

rozličných profesí vztahujících se v různé míře ke KTOS. Osobně jsem také navštívil Věznici Rapotice, kde mi bylo umožněno bezprostředně se seznámit s podmínkami výkonu TOS. Ze sekundárních pramenů jsou využívány zejména zdroje obecně se vztahující k problematice TOS, internetové zdroje jsou pak využívány jen minimálně, a to jen takové, jež nezavdávají pochybnost o jejich kvalitě a relevanci.

1 Cíle práce a metodologické zpracování

1.1 Cíle práce

Nežli přistoupím k samotnému pozitivnímu vymezení cílů této práce, považuji za vhodné nejdříve za pomoci negativního vymezení stanovit cílům práce pevné limity zohledňující zejména charakter práce samé. Předkládaná práce si v žádném případě neklade za cíl být zcela komplexním výzkumem výkonu KTOS. Oblast výkonu KTOS pravomocně odsouzených mladistvých pachatelů trestných činů je záměrně postavena mimo rozsah této práce, nicméně obecné soudy ve vztahu k naplňování účelu a funkcí trestu je možné do značné míry aplikovat i na problematiku výkonu KTOS mladistvých osob. Z práce je rovněž vyloučena veškerá problematika podmíněného odsouzení k TOS a trestní odpovědnosti právnických osob. Specifika výkonu TOS osob s duševními poruchami a poruchami chování, osob trvale pracovně nezařaditelných, cizinců, žen a odsouzených osob s uloženým ochranným léčením nejsou zohledňována.

Co se týče pozitivního vymezení cílů práce, práce by měla zejména poskytovat co možná nejucelenější hmotněprávní i procesněprávní pohled na výkon nepodmíněného KTOS, a to ve vztahu k naplňování účelu a funkcí trestu. Je tedy zřejmé, že práce bude muset být podložena pevným historicko-právním základem v podobě důsledného vymezení účelu a funkcí TOS, se současným nadefinováním délky „krátkodobosti“ TOS. Hlavní cíl práce spočívá v odhalení a v důsledném právním posouzení problematických aspektů výkonu KTOS ve vztahu k naplňování účelu a funkcí trestu. Na základě získaných informací o dané problematice by mělo být v závěru práce možné učinit argumentačně podloženou odpověď na otázku, zda výkon KTOS v podmínkách České republiky plní účel a funkce trestu či nikoliv. Z hlediska územního rozsahu se tedy práce zaměřuje na výkon KTOS ve vztahu k naplňování účelu a funkcí trestu pouze v podmínkách České republiky. Závěr práce pak bude věnován celkovému shrnutí a návrhům *de lege ferenda*, jež se budou dozajista odvíjet od zjištěných nedostatků výkonu

KTOS ve vztahu k naplňování účelu a funkcí trestu.

1.2 Metodologické zpracování

Autor pojímá zpracování této práce v souladu s ontologicko-normativním přístupem. Ve své podstatě je cílem tohoto přístupu vytipovat a určit, co by mělo být³ a takto odhalenou normu užít k hodnocení toho, co je^{4,5}.

Za účelem naplnění cílů uvedených v podkapitole 1.1 této práce byla zvolena zejména kvalitativní metoda zpracování se současným dílčím využitím metody kvantitativní, a to převážně v těch částech práce, kde je operováno se statistickými údaji. Preference spíše kvalitativní metody zpracování vyplývá převážně z dostupnosti a možností sběru potřebných dat a informací týkajících se dané problematiky. V tomto zcela konkrétním případě povede cesta kvalitativního přístupu s největší mírou pravděpodobnosti k hlubšímu poznání studovaného fenoménu, a zejména proto ji lze považovat za vhodnější oproti metodě striktně kvantitativní.⁶ Obsah této práce je utvořen za současného využití více dílčích metod získávání potřebných dat a informací. Využito je analytického přístupu k rozboru primárních a sekundárních pramenů, kompilační a deskriptivní metody, deduktivní a induktivní metody, analýzy dat statistických a nestandardizovaných expertních rozhovorů. Pro dotazování prostřednictvím nestandardizovaných rozhovorů byli záměrně vybráni zástupci rozdílných profesí, a to z řad advokacie, okresního státního zastupitelství, soudců rozhodujících o vině a trestu v rámci trestního řízení a příslušníků VSČR. Na základě shora uvedeného přístupu a použitých metod jsou v této práci vyvozovány dílčí úsudky a závěry.

³ Výkon KTOS plně naplňující účel a funkce trestu.

⁴ Reálné naplňování účelu a funkcí trestu ve vztahu k výkonu KTOS.

⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2000. 303 s. ISBN 80-7178-461-3. S. 19-20.

⁶ PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Přeložil HENDL, Jan. Praha: Portál, 2008. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7. S. 73.

2 Terminologické vymezení základních pojmů

V této kapitole bude provedena terminologická konceptualizace základních pojmů. Základní terminologické vymezení by mělo zejména čtenáři z řad laické veřejnosti usnadnit porozumění obsahu celé práce.

2.1 Trest

Za pojem prostupující celý obsah této práce můžeme považovat pojem trest. Pojem trest lze směle označit za pojem multidisciplinárního charakteru dotýkající se nejen vědy právní, nýbrž i vědy náboženské a neméně i terminologie sportovní. Své místo nachází trest i v rámci výchovného působení ve vztazích mezi rodiči a jejich dětmi, v oblasti pracovněprávních vztahů či obecně v oblastech vzájemné společenské interakce. Předmětem této práce je nicméně toliko pojetí trestu ve smyslu právním.

Trest lze považovat za prostředek státního donucení, jehož prostřednictvím je realizována jedna ze základních funkcí trestního práva, tj. funkce ochranná.⁷ Slovník českého práva chápe trest jakožto jednu ze sankcí v trestním právu nesoucí následující pojmové znaky:

- a) *je to újma (na svobodě, na majetku, na právech),*
- b) *ukládána pachateli trestného činu,*
- c) *ukládána soudem jménem státu na základě zákona,*
- d) *kteřou se vyslovuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele.*⁸

Prakticky totožnou definici trestu za pomoci stejných pojmových znaků uvádí i *Právní slovník* zpracovaný kolektivem autorů pod vedením D. Hendrycha.⁹ Za definici trestu s významnou mírou abstrakce lze považovat tu, jež chápe trest

⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 552.

⁸ MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. vyd., II. díl. Praha: LINDE Praha a.s., Právnícké a ekonomické nakladatelství, 2002. 985 – 1842 s. ISBN 80-7201-377-7. S. 1544.

⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1. S. 1133.

jakožto zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání.¹⁰

Předkládaná práce pojímá s určitou výhradou trest jako: „*právní následek trestného činu¹¹ představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona¹² výlučně trestním soudem, zahrnující v sobě určitou újmu pro pachatele a vyjadřuje negativní hodnocení pachatele a jeho činu, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.*“¹³ Výhrada spočívá v přesvědčení, že všechny předkládané definice opomíjí další významné aspekty účelu a funkcí trestu, které by měly být alespoň rámcově do definice zahrnuty.

Osobně jsem však toho názoru, že ve výsledku není důležité zvažovat, která z uvedených definic pojmu trest je výstižnější, vhodnější či smysluplnější. Citované definice pojmu trest zde slouží pouze k definování pojmu v hrubých obrysech. Hlubšího porozumění bude dosaženo až v souvztáznosti s příslušnými kapitolami o historických aspektech trestání, o účelu a funkcích trestu a TOS *de lege lata* se zařazením do systému trestněprávních sankcí.

2.2 Trestný čin

Základem trestní odpovědnosti zletilé osoby je spáchání trestného činu. Legální definici trestného činu nalezneme v ust. § 13 TrZ, vymezující trestný čin jakožto čin protiprávní, který trestní zákon označuje za trestný a který současně vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. V předcházejícím ust. § 12 odst. 1 TrZ je pak dále uvedeno, že pouze trestní zákon vymezuje trestné činy a stanovuje trestní sankce, které je možné za jejich spáchání uložit. Toto ustanovení svým obsahem zakotvuje tzv. zásadu zákonnosti, na jejímž základě je vybudován nejen systém trestněprávní odpovědnosti, respektive odpovědnosti za spáchaný trestný čin, nýbrž i ostatní formální prameny práva v ČR. Zásada zákonnosti nachází totiž

¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3. S. 347.

¹¹ Nulla poena sine crimine.

¹² Nulla poena sine lege.

¹³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 553.

v základech své pevné místo již v Ústavě České republiky¹⁴ a zejména pak v čl. 39 LZPS. TrZ deklarovaná zásada *nullum crimen sine lege*¹⁵ může být pak považována za projev obecné právní zásady zákonnosti v oblasti hmotného trestního práva. Ust. § 12 odst. 2 TrZ pak zcela výslovně zakotvuje další významnou zásadu, tzv. zásadu subsidiarity trestní represe, která ve své podstatě omezuje ukládání trestněprávních sankcí do té míry, že mohou být využity pouze jako nejzazší prostředek nápravy tzv. *ultima ratio*. Je-li s ohledem na společenskou škodlivost jednání pachatele možné postupovat z hlediska odpovědnosti dle jiných právních předpisů¹⁶, je uplatnění odpovědnosti dle předpisů práva trestního zcela vyloučeno. Z uvedeného vyplývá, že každý trestný čin obsahuje zcela určitou materiální a formální stránku. Zatímco materiální stránka trestného činu je reprezentována mírou společenské škodlivosti přesahující přípustnost uplatnění odpovědnosti dle mimotrestních právních předpisů, formální stránka představuje zákonem stanovené obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu jakými jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Tyto znaky bývají taktéž označovány jako znaky typové, přičemž někteří autoři přidávají znak pátý, ať již samostatně, nebo jakožto součást znaků typových, kterým je přičitatelnost.¹⁷ S ohledem na vše shora uvedené je zřejmé, že současný systém ukládání trestněprávních sankcí je založen na přístupu tzv. formálního pojetí s materiálním korektivem. Abychom mohli hovořit o trestném činu, musí být zcela naplněna jeho materiální a formální stránka. Z pohledu trestněprávní odpovědnosti za spáchaný trestný čin je vedle materiální a formální stránky trestného činu dále zcela zásadní naplnění tzv. obecných znaků ve vztahu k osobě pachatele, jímž je zaprvé příslušný věk¹⁸, přičetnost, respektive absence nepřičetnosti a v případě mladistvých

¹⁴ Ústavní zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit.16.12.2012]. (dále jen "Ústava ČR")

¹⁵ Žádný trestný čin bez zákona.

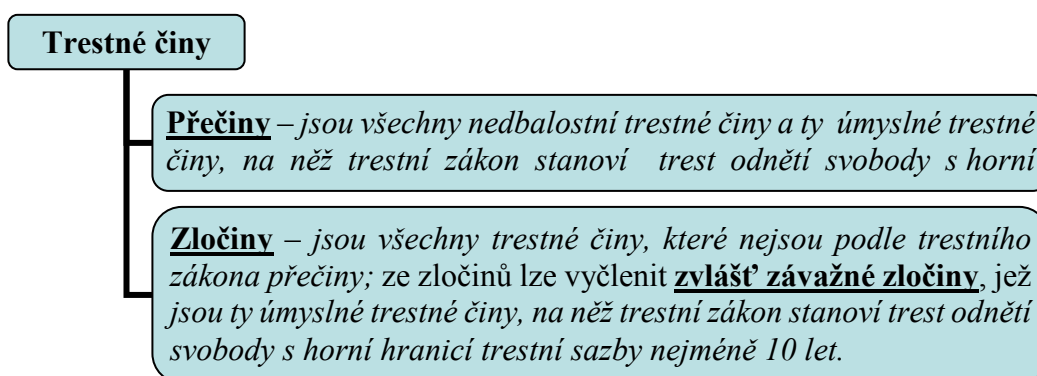
¹⁶ Myšleno zejména dle příslušných předpisů správního a občanského práva.

¹⁷ Srovnej např. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie a ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0. S. 111.

¹⁸ Od dovršení patnáctého roku svého věku - relativní trestní odpovědnost, od dovršení osmnáctého roku svého věku - absolutní trestní odpovědnost.

pachatelů trestných činů rozumová a mravní vyspělost.¹⁹

Závěrem této podkapitoly si dovoluji pouze nastínit základní (spíše terminologické) členění trestných činů, jež je obsaženo v ust. § 14 TrZ. Další možné členění trestných činů zde není uvedeno, jelikož by takové vymezení nikterak nepřispělo k naplnění cílů této práce.

2.3 Odsouzený – vězeň

Dle zákonné definice obsažené v ust. § 12 odst. 9 TrŘ, je za odsouzeného považován ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek²⁰, který již nabyl právní moci. Trestní řízení tedy ve vztahu k danému skutku a konkrétní osobě již dospělo do svého konce. V souladu s ust. § 120 TrŘ musí odsuzující rozsudek obsahovat zejména výrok o vině a dle ust. § 122 odst. 1 TrŘ výrok o trestu. Byl-li odsouzenému uložen ve výroku o trestu nepodmíněný TOS, příslušný soud, respektive předseda senátu, v souladu s procesním postupem dle ust. § 321 TrŘ vyhotoví po vykonatelnosti odsuzujícího rozsudku písemné nařízení výkonu trestu, na základě něhož je odsouzený následně přijat k výkonu TOS. Na odsouzeného může být nahlíženo jako na osobu odsouzenou neboli vězně až od okamžiku, kdy je odsouzený přijat do příslušného vězeňského zařízení k výkonu TOS.

¹⁹ ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní. Obecná část. Multimediální učební text*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 101 s. ISBN 978-80-210-5853-8. S. 21.

²⁰ „...nebo trestní příkaz...“, FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. 265 s. ISBN 978-80-7418-041-5. S. 27.

Pojem vězeň je odvozen od slova *vězeti*, což v daném kontextu znamená zůstávat na určitém místě, v určitém čase a prostředí, a to zpravidla proti své vlastní vůli. Z hlediska výkonu nepodmíněného TOS může být za vězně tedy považována pravomocně odsouzená osoba (jednotlivec), která po nabytí právní moci rozsudku soudu nastoupila k výkonu TOS. Osoba se pak stává objektem věznění zadržovaným ve veřejném zájmu v pravomoci VSČR.²¹

²¹ KÝR, Aleš. *Vězení a vězeňství*. In: Historická penologie. č.1. [online]. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006 [cit. 17. 12. 2012] Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf.

3 Historické aspekty trestání v kontextu TOS

TOS v současném pojetí je výsledkem dlouhodobého historického vývoje v prostředí trestněprávních sankcí. Ačkoliv je samozřejmé, že TOS prošel v každé zemi světa zcela svébytným vývojem, s jistou dávkou zobecnění lze uvést následující skutečnosti.

S nejstarší dobou lidského soužití jsou spojeny velmi přísné trestněprávní sankce, jež ve svém základu vycházejí z mezopotamského Chammurabiho zákoníku sepsaného kolem roku 1750 př. n. l.²² Tresty vyskytující se v této době nabývají převážně charakteru osobní msty, a to prostřednictvím mrzačení těla či odejmutí života pachateli trestného činu. Obzvláště trest smrti se pak stal v prvotních společnostech téměř trestem univerzálním a byl ukládán i za z dnešního pohledu zcela běžné přestupky či přečiny. TOS naopak zastával v době středověkých společností spíše marginální postavení v systému trestněprávních sankcí. Odnětí svobody nepředstavovalo trest samo o sobě, avšak spíše sloužilo jakožto prostředek k zabezpečení výkonu trestu jiného. Například odsouzený k trestu smrti musel být přirozeně před samotnou exekucí střežen. Taktéž křesťané, jež se dostali tak říkajíc na scestí byli zbaveni svobody a museli podstoupit převýchovu. Stejně tak byly vězněny osoby odsouzené k trestu smrti hladem.²³

V Chammurabiho zákoníku následně našly inspiraci další právní kodexy jako biblické zákony Židů, islámské právo šaría, zákony starého Řecka a Říma či evropské zákoníky.²⁴ Ale ani v období pozdního starověku nemůžeme v zásadě hovořit o TOS jakožto samostatné trestněprávní sankci.

Období feudalismu je charakteristické svojí mocenskou rozdrobeností a právním partikularismem. V této době je TOS spojen převážně s otroctvím, soukromou vazbou, domácím a politickým vězením. Ačkoliv tyto tresty obsahují

²² LYONS, Lewis. *Historie Trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & CO., 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4. S. 21.

²³ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra a KUČHTA Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 76 s. ISBN 80-210-1248-X. S. 3.

²⁴ LYONS, Lewis. *Historie Trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & CO., 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4. S. 8.

myšlenku odnětí svobody, sankce v podobě TOS nebyla v žádném případě uplatňována za obecné kriminální delikty.²⁵

Vězení jako samostatná trestněprávní sankce se začíná rozšiřovat až od poloviny 16. století s rozvojem renesančního myšlení, osvícenství a se souvisejícím obrácením pozornosti na lidského jedince a jeho osobnost. Ve světě dochází k postupnému budování věznic a TOS se začíná uplatňovat stále častěji. TOS, respektive trest obecně, se postupem doby stává předmětem úvah významných filosofů 18. století, jejichž myšlenky a práce dávají vzniknout nejen samostatnému vědnímu oboru – penologie, nýbrž celkově modernímu trestnímu právu. Reformní hnutí konce 18. století a zejména pak století 19. nastolují vývoj TOS směrem k jeho důsledné humanizaci s přítomností základních individualizačních prvků ve výkonu trestu.²⁶ Důraz je kladen nejen na potrestání pachatele a odstrašující účinky trestu, ale současně i na předvídatelnost a přiměřenost trestu a předcházení samotné trestné činnosti. Poprvé se lze setkat s myšlenkami, jež naznačují možnost a důležitost převýchovy a následného řádného zařazení odsouzeného do majoritní společnosti.²⁷ I přes významné nuance všech jednotlivých evropských států ve vývoji TOS lze konstatovat, že již od 30. let 20. století byly téměř ve všech zemích evropského kontinentu zakotveny základní prvky humanizace, slušného zacházení s odsouzenými, hygienických, zdravotních a sociálních potřeb.²⁸ Lze konstatovat, že tyto nastolené hodnoty a obzvláště pak hodnota humanizace přetrvaly v podmínkách výkonu TOS až do současné doby, prakticky ve všech vyspělých evropských zemích. TOS si tak vydobyl svoji pevnou a zcela výsadní pozici mezi sankcemi trestního práva a stal se tak jedním ze zcela běžně udělovaných trestů v rámci trestního soudního řízení.

²⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 10.

²⁶ Tamtéž, S. 10-13.

²⁷ LYONS, Lewis. *Historie Trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & CO., 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4. S. 105-106.

²⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 15.

4 Účel a funkce trestu

V návaznosti na učiněný historický nástin vývoje TOS jakožto trestněprávní sankce je důležité hlouběji proniknout do samotné podstaty trestání. Abychom totiž mohli porozumět účelu a smyslu ukládání TOS, musíme pochopit účel a smysl trestu obecně. Bezprostředně navazující kapitola se proto zaměřuje na pojetí účelu a funkcí trestu v historických souvislostech, a to až po současné chápání účelu a funkcí trestu z pohledu platného a účinného českého právního řádu. Důsledné nadefinování účelu a funkcí trestu, potažmo tedy i TOS, nám následně umožní posoudit, zda současný výkon TOS je s těmito zcela zásadními výchozími ideami v souladu či nikoliv. Zodpovězení této otázky je v daném kontextu nanejvýš důležité, jelikož pokud by výkon TOS nenaplňoval stanovený účel a funkce trestu, TOS by se stával zcela kontraproduktivní trestní sankcí. Ukládání takové neúčelné sankce by zcela nepochybně narušovalo i samotné základy trestního práva a trestní politiky státu.

Jak již bylo v základu naznačeno v kapitole třetí, pojetí účelu trestu není v žádném případě zcela rigidním fenoménem, nýbrž se proměňuje zejména v závislosti na úrovni právního vědomí společnosti, sociálních, kulturních a filosofických hodnotách v ní akceptovaných. Jistou roli zde sehrávají i faktory ekonomické, politické a mnohé další. Odborná trestněprávní literatura diferencuje účel trestání z hlediska jejich podstaty a historického vývoje do třech relativně samostatných teoretických systémů, jimiž jsou teorie retribuční, teorie utilitární a teorie smíšené.²⁹ Všechny uvedené teorie budou v následující kapitole důsledně popsány. Nežli však k tomuto dojde, považují za nutné uvést, že jednotlivé teoretické přístupy je možno dále členit dle konkrétnějších názorů a myšlenek svých zastánců do dalších celků v rámci množiny. Tyto dílčí celky však ve svém výsledku téměř vždy vedou k jednotnému cíli, který prezentuje teorie jako celek. S ohledem na rozsah této práce bylo tedy zvoleno víceméně základní členění.

²⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 24-25.

4.1 Teorie retribuční

Teorie retribuční, které jsou jinými autory označovány též jako teorie absolutní či teorie taliční³⁰, spojují s ukládáním trestu pouze jediný účel³¹, jímž je trest sám o sobě. Mezi významné zastánce retribučních přístupů můžeme zařadit např. filosofy jako byl Aristoteles, T. Akvinský, I. Kant, H. Morris či G. W. Hegel. Pojetí účelu trestání v rámci retribuční teorie vystihuje lat. věta „*punitur, quia peccatum est*“ - trestá se, jelikož bylo pácháno zlo.³² Trest se svým účelem tedy nikterak nezabývá budoucností (myšleno např. účinky výkonu trestu na pachatele po jeho vykonání), nýbrž je jeho pozornost směřována výlučně ke spáchanému skutku, jenž je nutno jednoduše potrestat. Uložený trest musí odpovídat závažnosti spáchaného trestného činu a nepotřebuje další zdůvodnění. Převýchova pachatele, jeho úspěšná resocializace, zamezení recidivě³³, případné odstrašující účinky trestu vůči samotnému pachateli či celé společnosti mohou být pouze doprovodným pozitivním jevem výkonu trestu, jehož není v žádném případě dosahováno záměrnou snahou. Jak již bylo v úvodu řečeno, retribuční teorie mohou být děleny na řadu různých celků s drobnými ideovými odlišnostmi, jež ve výsledku zpravidla dospějí k jedinému cíli, jímž je v daném případě odplata.³⁴

Za ryzí formy retribuční teorie můžeme označit zejména učení I. Kanta a G. W. Hegela, která souhlasně odmítají s trestem spojovat jakýkoliv společenský účel.³⁵ Podle I. Kanta je trest kategorický imperativ, jehož uložení se nesmí řídit účelem mimo něj ležícím. Trest je současně také ideálem spravedlnosti a požadavkem spravedlivého rozumu, jenž ve svém důsledku zajišťuje existenci státu. Právně-filosofické myšlenky G. W. Hegela jsou spjaty s tzv. anulační teorií,

³⁰ Z lat. *Ius talionis* – právo msty.

³¹ Pokud vůbec o účelu trestu jako takovém v rámci retribučních teorií můžeme hovořit.

³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3. S. 348.

³³ Není-li výslovně uvedeno jinak, práce pojímá recidivu ve smyslu penologickém, tedy jakožto situaci, kdy se odsouzený na základě dalšího páchání trestného činnosti opětovně dostává do výkonu TOS.

³⁴ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 34. – 36.

³⁵ Tamtéž, S. 36.

v jejímž pojetí je trest nutnou reakcí na porušení práva a vykonáním trestu je zločin anulován. Trest je tedy chápán jako negace negace práva.³⁶

Shrneme-li vše shora uvedené, retribuční teorie se z hlediska účelu a funkcí trestu omezuje toliko na odplatu neboli vyrovnání. Vykonáním uloženého trestu pachatel vykompenzuje bezprávi, kterého se dopustil, čímž je dosaženo kýženého ideálu spravedlnosti. Trest má účel sám o sobě.

Z dnešního úhlu pohledu nemohou být výše uvedené retribuční (absolutní či taliční) teorie dostatečnou legitimací trestu. Těmto teoriím je převážně vyčítáno, že obnovení spravedlnosti způsobením nového utrpení je pouze abstraktní představou, jež zcela nedostatečným způsobem odůvodňuje udělení takového trestu. Nespornou předností je však naopak posílení právní jistoty, kdy jsou dána relativně jasná pravidla pro ukládání trestů. Nejsou zohledňovány zejména polehčující či přitěžující okolnosti spáchaného skutku, kterými může být trest do značné míry ovlivněn, přičemž míru tohoto ovlivnění nelze z pohledu pachatele trestného činu předem zcela úspěšně predikovat.³⁷

4.2 Teorie utilitární

Z uvedeného historického přehledu v kapitole třetí je patrné, že počátek teorií utilitárních jest datován do 18. století a je úzce spjat s překonáním koncepcí z dob absolutistických, charakteristických svojí krutostí a nepřiměřeností ukládaných trestů.³⁸ Teorie utilitární, označované též jako teorie relativní, jsou výstižně vyjádřeny heslem pocházejícím z úst věhlasného římského filosofa Seneky: „*punitur, ne peccetur*“ neboli trestá se, aby nebylo pácháno zlo. Utilitární teorie oproti teoriím retribučním nespátřují účel trestu v trestu samém, nýbrž jej nachází v ochraně společnosti a v předcházení páchání trestných činů, jinak řečeno

³⁶ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 25.

³⁷ SOLAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav a CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 157, 505, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 15.

³⁸ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 19.

v prevenci.³⁹ Utilitární teorie již zcela cíleně usilují prostřednictvím trestu o nápravu pachatele trestného činu. Prvek odplaty coby základ trestu je striktně odmítán.

Teorie utilitární mají stejně jako teorie retribuční své významné zastánce. Přední místo mezi nimi zcela jistě zaujímá Ital Cesare Beccaria⁴⁰, na jehož myšlenky plynule navazuje německý kriminalista P. J. Anselm von Feuerbach se svojí teorií *psychického donucení*. Účel trestu je touto teorií spatřován v prevenci - s diferenciací na prevenci speciální a generální. Z hlediska významu převažuje prevence generální.⁴¹ Generální prevence totiž spočívá ve vyvolání psychických zábran v páchání trestných činů ve společnosti, a to na základě hrozby trestem a skutečnosti, že za spáchaný trestný čin bývá udělen spravedlivý trest. Prevence speciální je pak zaměřena na samotného pachatele trestného činu. Jedná se již o samotnou aplikaci trestu, která značí, že původní pohružka trestem (adresovaná celé společnosti) byla myšlena zcela vážně a pachatel je nyní po zásluze potrestán.⁴² V této souvislosti považuji za vhodné uvést základní myšlenky F. Liszta, který rozšiřuje Feuerbachovu teorii speciální prevence. F. Liszt rozlišuje tresty odstrašující, jež mají být ukládány příležitostným pachatelům, tresty výchovné pro zločince ze zvyku a tresty zajišťovací pro nepolepšitelné zločince. Aby byl trest v trestním právu spravedlivý, musí být zejména nutný a současně zachovávající svůj účel. Lze konstatovat, že obdobné zásady byly zastávány i dalšími představiteli tohoto pozitivistického směru, jimiž byl např. C. Lombroso a E. Ferri.⁴³ Z myšlenek F. Liszta lze tedy vyvodit, že pokud by byl v rámci

³⁹ Tamtéž, S. 16.

⁴⁰ Cesare Beccaria je nejvýznamnějším zastáncem myšlenkového proudu v podobě utilitární teorie (tzv. beccariánská revoluce) a je považován za zakladatele moderního trestního práva hmotného i procesního. srovnej např. LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 19.

⁴¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 545.

⁴² SOLAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav a CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 157, 505, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 15.

⁴³ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 26.

trestního řízení uložen trest, jenž by nenaplňoval podmínku nutnosti a zejména pak svůj účel, musel by být považován za trest nespravedlivý. Komplexně popsat utilitární teorie není nikterak jednoduchou záležitostí, neboť jak uvádí J. Lata ve své publikaci *Účel a smysl trestu*, utilitární teorie jsou pouze souhrnným názvem pro různorodé pohledy na problematiku trestání, tradičně se dělí na odstrašující, nápravné, izolační a restituční. Všechny tyto pohledy se vzájemně prolínají, u některých autorů vystupují určité do popředí a jiné jsou přijímány pouze okrajově. Nicméně lze konstatovat, že všechny tyto různorodé myšlenkové proudy vycházejí ze společného základního konceptu. Z pohledu utilitárních teorií by trest měl plnit níže naznačené cíle. Zaprvé trest by měl působit odstrašujícím příkladem a ve výsledku by měl naplňovat již vysvětlenou generální a speciální prevenci. Zadruhé trestem by mělo být dosaženo nápravy (rehabilitace) pachatele. Pachatel by se již dále neměl dopouštět trestné činnosti, nikterak z důvodu strachu před trestem samým, nýbrž z vybudovaných mravních důvodů. Výkon trestu a jeho délka má být proto podřízena dosažení tohoto cíle. Zatřetí, pachatel trestného činu by měl být od zbytku společnosti důsledně izolován, čímž je eliminována možnost dalšího páchaní trestné činnosti a společnost je tak chráněna. Začtvrté, trestem má být dosaženo restituce neboli odstranění následků trestného činu. Odstranění následků bude spočívat zejména v náhradě škody poškozenému.⁴⁴

Utilitárním teoriím je vyčítáno zejména upozadění odplatného pojetí trestu, jelikož dle této koncepce nemůže být samotným trestem trestný čin napraven. Utilitární teorie tedy radikálně opouští historicky hluboce zakořeněnou ideu, že za spáchaným zločinem musí bezprostředně následovat spravedlivý trest. Do jisté míry lze v utilitárních teoriích spatřit i narušení zásady právní jistoty, která je naopak výsadou teorie retribuční. Ve jménu důsledné prevence (snaze zabránění dalšímu páchaní trestné činnosti), může být trest v důsledku přítomnosti přitěžujících okolností výrazně zpřísněn nebo naopak v případě polehčujících

⁴⁴ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 19.

okolností výrazně zmírněn.⁴⁵

4.3 Teorie smíšené

Teorie smíšené, někdy též nazývané jako teorie slučovací, jsou výsledkem snahy o kombinaci principů a myšlenek teorií retribučních a teorií utilitárních. Smíšené teorie většinou nepředstavují jako takové ucelenou teorii, nýbrž usilují o definování účelu a funkcí trestu za pomoci různorodých idejí z teorií retribučních a utilitárních. Tímto svým postupem se smíšené teorie stávaly a stávají mnohdy předmětem důrazné kritiky z řad odborné veřejnosti, jelikož obě shora popsané teorie se mohou v mnohém nacházet v silném protikladu. Spojit např. retribuční myšlenku v podobě ospravedlnění trestu pouze jeho „zasloužeností“ na straně jedné a utilitární myšlenku striktní prospěšnosti uloženého trestu pro společnost na straně druhé je mnohými považováno jednoduše za nereálné.⁴⁶

Smíšenými teoriemi se taktéž zabývali významní myslitelé a právní teoretici, jako tomu bylo u již zmiňovaných teorií retribučních a utilitárních. Autor této práce však považuje za postačující zmínit v souvislosti se smíšenými teoriemi pouze stěžejní myšlenky T. Hondericha a H. L. A. Harta, na kterých bude propojení teorií retribučních a utilitárních demonstrováno.

Dle T. Hondericha musí být uložení trestu ospravedlněno dvěma na sobě závislými podmínkami. Zaprvé musí být zasloužený a zadruhé musí zabraňovat dalším zločinům v budoucnu. Je tedy zcela vyloučeno uložit trest nezasloužený, zcela nepřipustné je pak uložit trest, jenž by sice byl zasloužený, avšak nebyl společensky užitečný. K téměř shodnému závěru dospívá H. L. A. Hart, a to za pomoci odpovědi na tři formulované základní otázky týkající se trestu. První otázka zní: „*Čím je trest ospravedlněn?*“. Odpověď pramení z utilitární teorie – „*aby bylo zabráněno zločinům*“. Druhá otázka: „*Komu ho lze uložit?*“. Odpověď je retribuční – „*pouze pachatel*“. Třetí otázka: „*Jak přísně může být dotýčný potrestán?*“. Odpověď vychází z obou přístupů – „*ne více, než je zasloužené*“.

⁴⁵ Tamtéž, S. 31.

⁴⁶ Tamtéž, S. 51.

Zaslouženost však není dostatečnou podmínkou pro uložení trestu, musí k ní dále přistoupit nutnost zabránění dalším zločinům“. Trest nesmí způsobit v žádném případě větší újmu, než která by nastala, pokud by pachatel nebyl potrestán. Újma je v tomto případě chápána v extenzivním pojetí, tedy nikoliv pouze ve vztahu k pachateli, nýbrž i ve vztahu k jeho rodině a společnosti jako celku.⁴⁷

Jak již bylo v textu naznačeno, smíšené teorie jsou mnohdy terčem kritiky. Nesporným faktem však nadále zůstává, že pojetí účelu a funkcí trestu dle smíšených teorií v téměř všech vyspělých zemích světa dominuje a ani Česká republika není v tomto ohledu výjimkou.

4.4 Funkce trestu

Vedle vymezeného účelu trestu se převážně v penologických publikacích můžeme setkat s pojmem funkce trestu. Funkce trestu nejsou pojímány odbornou veřejností zcela jednoznačným způsobem, nicméně je vhodné je na tomto místě alespoň rámcově zmínit. Funkce trestu jsou ve své podstatě dílčí cíle, metody a procesy, jež v rámci té či oné teoretické koncepce naplňují stanovený účel trestu. Důležité je v této souvislosti upozornit, že výčet funkcí trestu je nejednoznačný převážně z toho důvodu, že funkce trestu se mohou navzájem překrývat a doplňovat. V případě retribučních teorií je účel trestu spatřován v trestu samém, jakožto nutné reakci společnosti, respektive státu na spáchaný trestný čin. Nicméně trest ve vztahu k poškozenému plnil v rámci nastaveného účelu **funkci odplatnou** (neboli vyrovnávací), jejíž podstata spočívá především v emocionálním uspokojení poškozeného.⁴⁸ Jak již bylo shora uvedeno, teorie utilitární svůj účel trestu spojuje s ochranou společnosti, teorie smíšené pak oba teoretické přístupy různorodě kombinují. V rámci teorie utilitární a teorií smíšených pak dominantní funkci trestu zastává **funkce regulativní**, jejímž cílem je chránit společnost před nebezpečným deviantním jednáním prostřednictvím trestní odpovědnosti a ukládáním

⁴⁷ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 52.

⁴⁸ Srovnej např. LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5. S. 55-61.

příslušných trestněprávních sankcí. Naplnění regulativní funkce je dosahováno za pomoci několika způsobů. Zaprvé **izolací pachatele** v zařízení sloužícím k výkonu TOS. Zadruhé **odstrašením**, jež nespočívá v ničem jiném než ve speciální a generální prevenci⁴⁹ a zatřetí **nápravou** pachatele, a to prostřednictvím působení samotného trestu a speciálními programy zacházení. V rámci smíšených teorií se především z funkce regulativní odvíjí **funkce ochranná**, jež zastřešuje obě funkce předešlé. Poslední funkcí v rámci této podkapitoly je funkce represivní vyjadřující potrestání pachatele (způsobením újmy na svobodě, majetku či právech), avšak pouze na základě a v rozsahu zákonného předpisu.⁵⁰

4.5 Účel a funkce trestu z pohledu platné právní úpravy

Z obsahu této práce je již zcela zřejmé, že pojem účelu a funkcí trestu není možné označit za pojem svým obsahem zcela rigidní. Účel a funkce trestu, tak jak jej chápeme nyní v rámci českého právního prostředí, je výsledkem dlouhodobého právního vývoje, který byl započat již okamžikem prvotního ukládání trestněprávních sankcí ze strany státu. Ani v této části práce se tedy nevyhneme alespoň určitému historickému navázání na platnou právní úpravu před přijetím současného TrZ.

Výklad začne možná poněkud nesystematicky navázáním na úvodní ustanovení ZVTOS. Ust. § 1 odst. 2 tohoto zákona uvádí, že výkonem trestu se sleduje dosažení jeho účelu ve smyslu trestního zákona, a to prostředky stanovenými v ZVTOS. Z pohledu TZ toto ustanovení odkazuje na ust. § 23 odst. 1 TZ, kde byl účel trestu zcela explicitně upraven. Účel trestu dle tohoto ustanovení spočívá v ochraně společnosti před pachateli trestných činů, v zabránění pachateli v páchání další trestné činnosti, ve výchově pachatele k řádnému životu a v dosažení výchovného působení i na ostatní členy společnosti. Takto vymezený účel trestu byl utvořen jako systém základního cíle a jednotlivých dílčích cílů, které

⁴⁹ Někdy též samostatná preventivní funkce.

⁵⁰ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 27-29.

spolu v souhrnu utváří nedílný celek. Za základní účel trestu je z pohledu TZ možné označit ochranu společnosti před pachateli trestných činů. Tento prioritní účel je pak naplňován za pomoci dílčích cílů, jimiž jsou individuální represe, individuální prevence a generální prevence.⁵¹

Je nanejvýš logické, že účel trestu nelze alespoň v demokratických právních státech skokově měnit, a to ani v souvislosti s přijetím nové trestněprávní úpravy. Budeme-li však hledat v současném TrZ explicitní vymezení účelu trestu, tak jak tomu bylo v TZ, naše hledání bude bezúspěšné. Vymezení účelu trestu, respektive účelu trestních sankcí, je dle důvodové zprávy k TrZ přenecháno trestněprávní nauce a do samotného obsahu TrZ je účel trestu promítnut především prostřednictvím obecných zásad trestání. Tyto zásady jsou v rámci TrZ formulovány jako zásady obecně platné pro všechny trestní sankce (§ 36 až § 38 TrZ), jako zásady platné výlučně pro tresty (§ 39 až § 45 TrZ) a pro ochranná opatření (§ 95 a § 96 TrZ)⁵². Na účel trestu má samozřejmě vliv i celkové pojetí TrZ.⁵³

Za obecné zásady trestání jsou právní doktrínou považovány zejména tyto:

- **Zásada zákonnosti** – spočívající v ukládání trestů jen na základě zákona, uplatňuje se zde v práci již zmíněná zásada „*nulla poena sine lege*“ neboli žádný trest bez zákona.
- **Zásada přiměřenosti** – spočívající v povinnosti uložit ve vztahu ke spáchanému trestnému činu sankci adekvátní. Ve vztahu k předmětu této práce je důležité zdůraznit, že uložení nepodmíněného TOS by v souladu s touto zásadou, mělo být umožněno pouze jako „*ultima ratio*“.
- **Zásada individualizace použitých sankcí** – při ukládání sankce musí být přihlédnuto ke konkrétním okolnostem a závažnosti daného skutku.

⁵¹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 2.

⁵² Pozn. Ochranná opatření nejsou předmětem této práce, a tudíž nejsou dále ve výkladu zohledněna.

⁵³ Vládní návrh č. 410/0 na vydání zákona trestní zákoník, Důvodová zpráva k § 37 trestního zákoníku, In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 1. 2. 2013].

Zvažována tedy bude zejména přítomnost přitěžujících a polehčujících okolností ve vztahu ke spáchanému trestného činu. Současně musí být zohledněny i poměry pachatele, jako jsou poměry rodinné, osobní, možnosti resocializace apod.

- **Zásada personalit** – trest by měl postihnout výlučně osobu pachatele, přičemž dopad na jeho okolí, zejména rodinné zázemí, by měl být minimalizován.
- **Zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele** – spočívá v nepřipustnosti současného uložení sankcí o stejné věcné povaze.
- **Zásada humanity sankcí** – uložená sankce nesmí být nepřiměřená, krutá, svým výkonem ponižující lidskou důstojnost.⁵⁴

Ačkoliv je v současnosti účel trestu v TrZ vyjádřen implicitně, ve svém důsledku zůstává obsahově shodný s účelem trestu vymezeným v předešlé právní úpravě. Ohledně tohoto tvrzení panuje i mezi dotazovanými respondenty celková shoda. Na základě výše uvedeného lze tedy konstatovat, že hlavním účelem trestu z pohledu aktuálně platného a účinného trestního práva nadále zůstává ochrana společnosti před trestnými činy a pachateli trestných činů. Tento hlavní účel trestu je naplňován za pomoci účelů dílčích, za něž je možné označit zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, výchování odsouzeného, aby vedl po propuštění z výkonu trestu řádný život a výchovné působení na ostatní členy společnosti.⁵⁵ Shora uvedené zásady trestání pak sehrávají taktéž svoji významnou úlohu a nemohou být opomíjeny. Pouze v souvislosti s jejich důsledným naplňováním může trest naplnit svůj účel v celém svém širokém rozsahu.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3. S. 351-352. srovnej např. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 558-564.

⁵⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 554-555. srovnej např. KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 2.

Účel trestu v podobě **ochrany společnosti před trestnými činy a jejich pachatelů** představuje samotný smysl existence trestního práva jako takového. Jak již bylo shora uvedeno, tento účel je realizován účely (cíly) dílčími, jež budou nyní blíže vysvětleny.

Zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti je někdy synonymicky označováno jako tzv. individuální represe. Individuální represe pak bývá právní doktrínou dále členěna na tzv. individuální zabraňující represi a na tzv. individuální preventivní represi. Individuální zabraňující represe zabraňuje pachatelů v konání další trestné činnosti za pomoci prostředků negativní povahy, jinými slovy za pomoci určitých technických a fyzických prostředků zabezpečení, jež jsou v případech nepodmíněných TOS naplňovány v rámci uvěznění odsouzeného v příslušném vězeňském zařízení. Do oblasti individuální preventivní represe pak spadají zákazy, příkazy a další omezení v průběhu výkonu trestu. Z hlediska výkonu nepodmíněného TOS mohou být do rámce individuální preventivní represe zahrnuty všechny základní povinnosti odsouzených vězňů.⁵⁶

Výchova odsouzeného k řádnému životu po vykonání trestu bývá též označována jako tzv. individuální prevence. Je zřejmé, že individuální prevence se může do jisté míry svojí náplní překrývat s individuální preventivní represi, nicméně individuální prevence se zaměřuje v rámci výkonu nepodmíněného TOS převážně na pozitivní výchovné programy a na jiné motivující prostředky vedoucí ve výsledku k nápravě odsouzeného vězně a k jeho úspěšné resocializaci neboli k úspěšnému začlenění mezi ostatní členy společnosti.⁵⁷

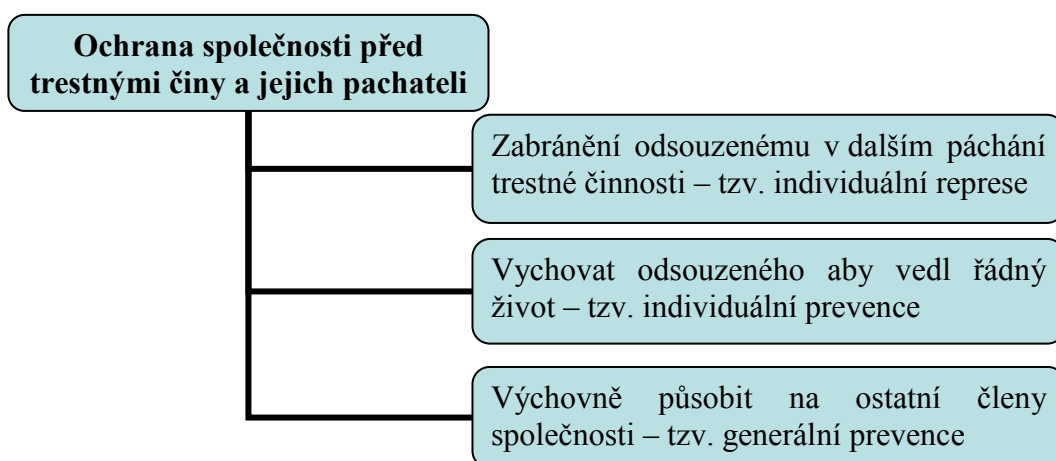
Výchovné působení na ostatní členy společnosti, jinak řečeno tzv. generální prevence, je dalším z dílčích účelů trestu. Smyslem generální prevence je vyvolat u ostatních členů společnosti respekt k trestnímu právu a trestněprávním sankcím, zvýšit právní vědomí společnosti ohledně závadného a žádaného chování z hlediska trestního práva a dosáhnout tak ve výsledku posílení důvěry veřejnosti

⁵⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 554-555.

⁵⁷ Tamtéž, S. 555.

v trestní právo jako celek a jeho trestněprávní sankce.⁵⁸ Výchovné působení na ostatní členy společnosti by mělo ve výsledku společnost odrazovat od páchaní trestné činnosti.

Na samotný závěr této kapitoly je přiloženo schematické znázornění hlavního účelu a dílčích účelů TOS dle současného trestněprávního pojetí. V průběhu zpracovávání této práce byla zjištěna značná nejednotnost mnoha autorů v chápání funkcí trestu. Zatímco někteří autoři mezi funkcemi trestu a jeho účelem diferencují, jiní autoři funkce trestu od účelu trestu neodlišují. Mnohdy dochází ke značnému obsahovému či pojmovému překrývání apod. S ohledem na tuto skutečnost jsem se rozhodl dále operovat pouze s vymezeným účelem trestu dle současného pojetí, nad kterým panuje v rámci odborné právní i penologické literatury poměrně významná shoda.

⁵⁸ Tamtéž, S. 555.

5 Definiční vymezení KTOS

Pojem krátkodobý trest odnětí svobody jest v terminologii trestněprávní a zejména pak v oblasti penologické zcela běžně užíván. Tato skutečnost však nic nemění na tom, že daný pojem není formálními prameny tuzemského trestního práva nikterak vymezen a současně ani mezi odbornou společností nepanuje nad definicí uvedeného pojmu všeobecná shoda. Definiční nejasnosti ohledně předmětného pojmu jsou způsobeny problematickým stanovením maximální délky nepodmíněného TOS, který by bylo ještě přípustné označit za trest krátkodobý. Zatímco v některých penologických systémech jsou za KTOS považovány ty tresty, jejichž délka nepřevyšuje tři měsíce, v jiných systémech délka nepřevyšující šest měsíců a nebo délka trestu až do dvanácti měsíců.⁵⁹ Krátkodobými tresty odnětí svobody se do jisté míry zabývá rezoluce Rady Evropy č. (73) 17 ze dne 13. dubna 1973. Dle této rezoluce jsou podrobeny značné kritice TOS v délce do 6 měsíců. Takové tresty jsou dle rezoluce nadužívány a jejich výchovné účinky na pachatele jsou značně omezené, nežádoucím způsobem stigmatizují a sociálně segregují odsouzené a vedou tak ve výsledku k přeplněnosti věznic a potažmo pak k výraznému ekonomickému zatížení celého represivního systému. O vymezení délky KTOS se pokusil i ve svém výzkumu krátkodobých trestů odnětí svobody Z. Karabec, jenž konstatoval, že za KTOS lze bezpochyby považovat TOS v délce trvání do jednoho roku.⁶⁰ Ust. § 323 odst. 1 TrŘ pak stanoví, že výkon TOS nepřevyšující jeden rok může být za jistých okolností na určitou dobu odložen. Komentář kolektivu autorů pod vedením P. Šámala pak takovéto tresty označuje za krátkodobé.⁶¹

S ohledem na zřejmou nejednoznačnost v otázce určení délky KTOS jsem

⁵⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 102.

⁶⁰ KARABEC, Zdeněk; DIBLÍKOVÁ, Simona a MACHÁČKOVÁ, Radka. *Krátkodobé tresty odnětí svobody. Závěrečná studie z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2000 [cit. 3. 2. 2013]. 105 s. ISBN 80-86008-76-2. S. 4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>.

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1503-3011 s. ISBN 978-80-7400-043-0. S. 2444.

se pokusil o její určení i za pomoci dotazovaných respondentů. Zatímco dotazovaný advokát V. Kristýn považuje zcela jednoznačně za KTOS trest v délce trvání do jednoho roku, oba dotazovaní státní zástupci se ztotožňují s touto délkou pouze u osob recidivistů. Ve vztahu k prvotrestaným pachatelům se spíše přiklání k názoru, že trest převyšující délku šesti měsíců již zpravidla krátkodobý není. Soudce Krajského soudu v Brně J. Šoukal pak považuje za KTOS jednoznačně všechny tresty do 6 měsíců bez rozlišení osoby pachatele, nicméně současně připouští, že i tresty do jednoho roku mohou být ve většině případů považovány za tresty krátkodobé. Ředitel Věznice Rapotice shodně se svým zástupcem konstatují, že za KTOS považují ty tresty, jejichž délka je přibližně 6 měsíců. Sociální pracovník J. Řepka pak konstatuje, že za krátkodobé tresty je možné považovat i tresty delší jak 6 měsíců, a to přibližně do jednoho roku, jelikož možnosti úspěšné aplikace programů zacházení jsou u trestů v této délce vůči vězněným osobám do značné míry omezené.⁶²

Z provedených rozhovorů je tedy patrné, že i v rámci právní praxe je na KTOS z hlediska jeho délky nahlíženo odlišně a ani odborná literatura neposkytuje zcela jednoznačné závěry ve vztahu k jasnému vymezení délky KTOS. Určitý závěr však z uvedeného lze s jistou mírou zobecnění vyvodit. Odhlédneme-li od naznačené diferenciaci ve vztahu k osobám prvotrestaným a recidivistům a připustíme-li, že se jedná o jeden soubor vězněných osob, lze do jisté míry konstatovat, že KTOS je **trestem v délce nepřevyšující jeden rok**, přičemž TOS v rozmezí 0 až 6 měsíců lze označit za tresty krátkodobé nade vší pochybnost.

⁶² Rozhovory se státními zástupci V. Mastným a J. Nemeškalem ze dne 18. 2. 2013, advokátem V. Kristýnem ze dne 20. 2. 2013, soudcem J. Šoukalem ze dne 25. 2. 2013, ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem a sociálním pracovníkem J. Řepkou ze dne 12. 3. 2013.

6 Legislativní zakotvení TOS a jeho zařazení do systému trestněprávních sankcí

6.1 Legislativní zakotvení TOS

Právní úprava trestu odnětí svobody, respektive i KTOS a jeho následného výkonu, je v rámci českého platného a účinného práva obsažena hned v několika jeho formálních pramenech práva. Vzhledem ke skutečnosti, že výkon TOS zasahuje do práv jednotlivce obzvláště výrazným způsobem, je zcela logické a po právní stránce nanejvýš správné, že limity uplatnění daného institutu jsou striktně omezeny Ústavou ČR a Listinou základních práv a svobod.

Z pohledu Ústavy ČR je nutné ve vztahu k TOS a tedy i potažmo ve vztahu ke KTOS zdůraznit následující články. Čl. 2 odst. 4 stanoví, že: *„Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“* Čl. 4 stanoví, že: *„Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“* Z hlediska právní aplikace a právní závaznosti rozličných mezinárodních smluv, úmluv, paktů apod.⁶³ je velice významná tzv. generální recepční norma zakotvená v čl. 10 Ústavy ČR, jež stanovuje, že: *„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“*

Odraz trestu odnětí svobody a jeho výkonu nalezneme v LZPS hned v několika člancích. Čl. 4 zprvé stanoví, že: *„Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.“* Čl. 8 odst. 1 pak zaručuje osobní svobodu, nicméně s korektivem dle čl. 8, který zní: *„Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“* Z hlediska ukládání TOS je pak významný čl.

⁶³ Např. Mezinárodní pak o občanských a politických právech, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání apod.

39, který uvádí, že: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“ Z hlediska výkonu trestu je třeba zmínit čl. 7 odst. 2 LZPS, dle něhož: „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání.*“⁶⁴ V této souvislosti je neméně významný čl. 9 odst. 1, který stanoví, že: „*Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám*“, přičemž odstavec druhý tohoto článku mimo jiné uvádí, že na práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu TOS se ochrana poskytovaná čl. 9 odst. 1 neuplatní. Čl. 10 pak stanovuje, že: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost.*“⁶⁵

Opustíme-li rovinu ústavního a mezinárodního práva, a nahlédneme-li do úpravy trestněprávní, výkon TOS je ve vybraných institutech zakotven v TrZ a TrŘ. Trestní zákoník samozřejmě s institutem TOS pracuje ve své zvláštní části v jednotlivých skutkových podstatách trestných činů a ve shora již uvedených obecných zásadách trestání, nicméně z hlediska výkonu TOS můžeme za nejdůležitější považovat Hlavu pátou, oddíl čtvrtý a pátý, obecné části TrZ. Zatímco oddíl čtvrtý zakotvuje TOS do rámce trestněprávních sankcí (viz níže), oddíl pátý se věnuje problematice vnější diferenciaci věznic a souvisejícími podmínkami pro zařazování a přeřazování odsouzených v rámci jednotlivých typů věznic. V ust. § 57a a § 58 oddílu pátého taktéž nalezneme úpravu přeměny TOS v trest domácího vězení a úpravu mimořádného snížení TOS. Další ustanovení tohoto oddílu se již zaměřují na výkon ostatních druhů trestněprávních sankcí, včetně jejich případných přeměn na TOS.

TrŘ se výkonem TOS zabývá v ust. § 320 až § 334, hlavě dvacáté první, oddílu druhého. TrŘ upravuje ve shora citovaných ustanoveních zejména procesní instituty vztahující se k výkonu TOS, jakými jsou: nařízení, odklad a přerušení výkonu trestu, rozhodování o změně výkonu trestu, podmíněčné odsouzení a propuštění z výkonu trestu, přeměnou TOS v trest domácího vězení a započítání

⁶⁴ Zásada humanity sankcí dle TrZ, viz podkapitola 4.5.

⁶⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 84-85.

vazby a trestu.

Jak TrZ ve svém ust. § 55 odst. 3, tak TrŘ v ust. § 320 odst. 1 následně odkazují na speciální právní předpis, dle něhož je vykonáván nepodmíněný TOS. Tímto speciálním předpisem je ZVTOS na úrovni podzákoně blíže doplněn vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. V rámci jednotlivých vězeňských zařízení jsou pak na základě zákonného zmocnění dle ust. § 14 ZVTOS vydávány ředitelem věznice se souhlasem generálního ředitele Vězeňské služby tzv. vnitřní řády věznice, jejichž obsah je pro osoby ve výkonu TOS obecně závazný. V souvislosti s výkonem TOS je na místě závěrem alespoň zmínit zák. č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, který zejména stanovuje práva a povinnosti příslušníků Vězeňské služby.⁶⁶

Všechny v této podkapitole uvedené právní předpisy uceleným způsobem upravují výkon TOS a tedy taktéž výkon KTOS.

6.2 Zařazení KTOS do systému trestněprávních sankcí

Hovoříme-li o systému trestněprávních sankcí, máme tím na mysli zejména taxativní výčet trestů, které lze za spáchané trestné činy uložit a také vzájemné vztahy mezi těmito tresty a jejich hierarchické uspořádání.⁶⁷ Ust. § 52 TrZ uvádí v souladu se shora již citovanou zásadou *nulla poena sine lege* jejich taxativní výčet. Dle aktuálně platné právní úpravy lze tedy uložit následující tresty:

- a) *odnětí svobody,*
- b) *domácí vězení,*
- c) *obecně prospěšné práce,*
- d) *propadnutí majetku,*

⁶⁶ MOTEJL, Otakar; VARVAŘOVSKÝ, Pavel a BLECHA, Marek a kol. *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*; 6. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 336 s. ISBN 978-80-7357-606-6. S. 18-19.

⁶⁷ SOLAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav a CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 157, 505, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 35.

- e) *peněžitý trest,*
- f) *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- g) *zákaz činnosti,*
- h) *zákaz pobytu,*
- i) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- j) *ztráta čestných titulů a vyznamenání,*
- k) *ztráta vojenské hodnosti,*
- l) *vyhoštění.*

Ačkoliv se TOS nachází hned na prvním místě uvedeného výčtu, legální uspořádání trestů by mělo důsledněji odrážet jednotlivé funkce a základní zásady trestního práva. Současně by hierarchie trestů měla zohledňovat i závažnost trestu, jinými slovy jejich přísnost a dopady na život odsouzené osoby.⁶⁸

V páté kapitole této práce byl KTOS definován jakožto trest v délce nepřevyšující jeden rok. S ohledem na tuto skutečnost bude KTOS nyní blíže zařazen do systému trestněprávních sankcí. V rámci trestněprávních sankcí rozlišujeme dva relativně samostatné subsystémy, a to tresty pravidelné a tresty výjimečné. Všechny tresty shora uvedené lze označit za tresty pravidelné. Pouze trest odnětí svobody může být ukládán taktéž jako trest výjimečný v případech, kdy potrestání formou trestu pravidelného nepostačuje s ohledem na závažnost trestné činnosti. Trest výjimečný je definován v ust. § 54 TrZ a rozumí se jím tedy TOS v délce nad dvacet až do třiceti let a TOS na doživotí. Je tedy zřejmé, že krátkodobý trest spadá výlučně pod množinu trestů **pravidelných**. Podle toho, zda lze dané tresty ukládat samotně či pouze ve spojení s jinými tresty, rozlišujeme tresty hlavní a vedlejší. KTOS můžeme jednoznačně označit za trest **hlavní**, tedy samostatně uložitelný.⁶⁹ V této souvislosti je důležité uvést, že KTOS je také trestem

⁶⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 249.

⁶⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 555-556.

univerzálním, jelikož je obsažen v každé skutkové podstatě zvláštní části TrZ a může být tedy uložen za každý trestný čin.⁷⁰ Podle zájmů odsouzeného, jež jsou trestem zasaženy, můžeme tresty dělit na postihující svobodu pachatele, tresty majetkové a tresty na cti.⁷¹ Mnohem výstižnější členění však předkládá kolektiv autorů pod vedením V. Kratochvíla. Tresty lze v širším pojetí dělit na tresty majetkové a nemajetkové a na tresty spojené s odnětím svobody či nespojené s odnětím svobody. V užším pojetí je uvedeno dělení na tresty spojené s odnětím svobody, alternativní tresty⁷², tresty na cti a ostatní tresty.⁷³ Z uvedeného hlediska je KTOS logicky trestem **spojeným s odnětím svobody** a sám o sobě trestem **nemajetkové povahy**. Poslední členění, které bude objasněno, je členění podle míry určitosti trestní sankce. Z tohoto hlediska rozlišujeme tresty absolutně určité (např. TOS na doživotní⁷⁴, trest ztráty čestných titulů apod.), tresty relativně určité (např. TOS v délce deset až osmnáct let) a tresty absolutně neurčité, které nejsou v rámci trestního práva žádoucí a téměř se v něm nevyskytují.⁷⁵ KTOS můžeme tedy označit za **trest relativně určitý**, jehož délka je stanovena v rozmezí nula až jeden rok odnětí svobody.

Shrneme-li vše v této podkapitole uvedené, KTOS je trest pravidelný, hlavní, univerzální a sám o sobě nemajetkové povahy, spojený s odnětím svobody. S ohledem na stanovenou délku krátkodobého trestu se jedná o trest relativně určitý.

⁷⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9. S. 249.

⁷¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3. S. 358.

⁷² Všechny ostatní tresty nespojené s odnětím svobody.

⁷³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 556-557.

⁷⁴ Absolutní určitost této trestněprávní sankce může být s ohledem na přípustnost podmíněčného propuštění z výkonu TOS dle ust. § 331 TrŘ do jisté míry zpochybněna.

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3. S. 359.

7 Průběh výkonu KTOS

Cílem následující části práce je provést pokud možno ucelený výklad o výkonu KTOS z pohledu odsouzeného a současně označit a popsat zjištěné negativní aspekty výkonu KTOS ve vztahu k naplňování shora stanoveného účelu trestu a obecných zásad trestání. Proces výkonu trestu bude analyzován od okamžiku vynesení konečného odsuzujícího rozhodnutí přes nástup do výkonu trestu a jeho samotný výkon až po návrat vězněné osoby zpět do majoritní společnosti. Nežli však přistoupíme k samotnému výkladu o jednotlivých aspektech výkonu KTOS, rámcově si představíme systém věznic v ČR, související organizační strukturu VSČR a uvedeme si výchozí statistická fakta vztahující se k výkonu TOS obecně a speciálně pak k výkonu KTOS.

7.1 Systém věznic a organizační struktura VSČR

V ČR se v současnosti nachází celkem 36 věznic, z toho počtu je 10 věznic vazebních a tedy zbylých 26 věznic je určených čistě k výkonu TOS. V této souvislosti je důležité uvést, že ačkoliv vazební věznice jako takové nejsou předmětem této práce, v některých vazebních věznicích se nacházejí oddělení určená k samotnému výkonu TOS. Přesná lokace věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů⁷⁶ je obsažena v příloze č. 1 této práce. V souladu s ust. § 8 odst. 1 ZVTOS se tyto věznice člení dle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů, a to na věznice **s dohledem**, **s dozorem**, **s ostrahou** a **se zvýšenou ostrahou**. Uvedené členění je někdy též označováno jako tzv. vnější diferenciací věznic. Zatímco věznice dohledového typu můžeme z hlediska jejich střežení, zajištění bezpečnosti a režimu samotného výkonu TOS označit za typ nejmírnější, věznice se zvýšenou ostrahou pak představují jejich

⁷⁶ Zařízení, které zajišťuje provedení soudem uloženého ochranného opatření zabezpečovací detence dle ust. § 100 odst. 4 TrZ. Cílem zabezpečovací detence je ochránit společnost před psychicky narušenými pachateli závažných trestných činů (zločinů) a snaha o eliminaci jejich patologického chování za pomoci úzce specializovaných léčebných, psychologických, pedagogických a jiných programů. CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné obecná část*, Praha: Linde Praha, a.s., 2009. 292 s. ISBN 978-80-7201-785-0. S. 275-276.

pravý opak. S ohledem na skutečnost, že osoby odsouzené k výkonu KTOS jsou soudem zařazeny zpravidla do věznic typu dohled a dozor, specifika výkonu trestu ve věznicích typu ostraha a zvýšená ostraha nebudou zohledňována.

K zajištění výkonu TOS je zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky zřízen speciální správní úřad a současně ozbrojený bezpečnostní sbor nazvaný Vězeňská služba České republiky, v jejímž čele stojí generální ředitel VSČR. Generální ředitel je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti ČR a je mu taktéž ze své funkce odpovědný za činnost celé VSČR. Do čela jednotlivých věznic jsou následně generálním ředitelem jmenováni jejich ředitelé.⁷⁷ Běžný chod věznic pak komplexně zajišťuje VSČR, a to za pomoci svých příslušníků ve služebním poměru nebo občanských pracovníků v poměru pracovním. Jak již bylo výše naznačeno, VSČR je organizačně podřízena Ministerstvu spravedlnosti ČR, které současně zajišťuje pro VSČR podmínky pro řádný výkon její činnosti a dále provádí kontrolu dodržování právních předpisů upravujících povinnosti VSČR při zacházení s odsouzenými.⁷⁸ V souladu s ust. § 78 ZVTOS se na provádění kontroly podílí taktéž krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu se trest vykonává. Pověřený krajský státní zástupce je dle citovaného ustanovení primárně oprávněn v kteroukoliv dobu navštěvovat místa, kde se provádí výkon trestu a dále je oprávněn zejména hovořit s odsouzenými bez přítomnosti jiných osob, kontrolovat zákonnost příkazů, rozhodnutí a činnosti VSČR, vydávat příkazy k zachování předpisů platných pro výkon trestu a nařídit propuštění osoby nezákonně držené ve výkonu trestu.

7.2 Základní statistická fakta o výkonu TOS a KTOS

Ve vztahu k výkonu TOS a potažmo k výkonu KTOS lze nalézt poměrně mnoho statistických dat. Jejich hlavními a komplexními zdroji jsou statistické ročenky

⁷⁷ § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 1. 2013].

⁷⁸ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 73.

VSČR a statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. Data v rozsahu statistických ročenek jsou však k dispozici v obou případech pouze za období do konce roku 2011. Aktuální statistické informace jsou poskytovány pouze formou měsíčních statistických hlášení VSČR, která však svým rozsahem a zpracováním obsahují pouze základní statistická data.

Úvodem této podkapitoly je nutné zdůraznit, že počet odsouzených osob ve výkonu TOS se zcela zásadním způsobem proměnil na základě vyhlášení amnestie prezidenta České republiky ze dne 1. 1. 2013. Zatímco ke dni 31. 12. 2012 byl počet osob ve výkonu TOS 20.429⁷⁹, k datu 28. 2. 2013 se nacházelo ve výkonu TOS již pouze 13.848 osob⁸⁰. Z uvedeného je tedy zřejmé, že došlo k velmi výraznému poklesu počtu osob ve výkonu TOS. Procentuálně vyjádřeno se počet osob ve výkonu TOS snížil přibližně o 32 %. Provedeme-li stejné srovnání ve vztahu ke KTOS, dospějeme k následujícím zjištěním. Ke dni 31. 12. 2012 se nacházelo ve výkonu KTOS, tedy trestu do jednoho roku, celkem 6.314 osob (přibližně 31 % ze všech osob ve výkonu TOS). Po propuštění amnestovaných osob se ve výkonu KTOS ke dni 28. 2. 2013 nachází 459 osob (3,3 % osob ve výkonu TOS). Shora uvedené statistické informace vycházejí z měsíčních statistických hlášení VSČR za měsíc prosinec 2012 a únor 2013, jejichž relevantní části jsou obsaženy v přílohách č. 2, č. 3, č. 4 a č. 5 této práce. Shora uvedená amnestie prezidenta republiky z měsíce ledna tohoto roku tedy téměř vyrušila veškeré KTOS. Hodnocení amnestie a důsledků z ní pramenících není cílem této práce, nicméně je zřejmé, že amnestie byla ve vztahu ke KTOS pojata velice široce, kdy se na svobodu dostali i několikanásobní recidivisté odsouzení ke KTOS. Autor této práce zcela objektivně považuje lednovou amnestii prezidenta republiky za nesystémové řešení velkého počtu krátkodobě odsouzených ve výkonu TOS, respektive přeplněnosti českých věznic. Lze s velkou mírou jistoty předpokládat, že nebude-li změněna celková trestněprávní politika státu, většina amnestovaných

⁷⁹ Včetně mladistvých odsouzených v počtu 140 osob.

⁸⁰ Včetně mladistvých odsouzených v počtu 68 osob.

osob se v blízké době do věznic navrátí a současně přibudou další krátkodobě odsouzení pachatelé trestných činů. Nebudou-li tedy přijata určitá systémová opatření, věznice budou opět přeplněny a KTOS budou opětovně zaujímat výrazné procentuální zastoupení mezi odsouzenými.

Nyní se zaměříme na vymezení skutkových podstat trestných činů, za které jsou nejčastěji pachatelé odsouzeni ke KTOS. Ve vztahu k současné vězeňské populaci se speciální statistiky KTOS bohužel nevedou nebo alespoň nejsou zpřístupněny veřejnosti. Vycházím proto ze statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti České republiky za rok 2011. Za rok 2011 bylo k nepodmíněnému KTOS pravomocně odsouzeno celkem 6.944 osob. Toto číslo lze považovat v porovnání s celkovým počtem vězněných osob za velice vysoké. Pokud bychom se zaměřili na počet odsouzených ke KTOS ve vztahu k jednotlivým hlavám TrZ, dospěli bychom k těmto statistickým údajům:

HLAVA I. TrZ – Trestné činy proti životu a zdraví	82 osob
HLAVA II. TrZ – Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství	434 osob
HLAVA III. TrZ – Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	10 osob
HLAVA IV. TrZ – Trestné činy proti rodině a dětem	561 osob
HLAVA V. TrZ – Trestné činy proti majetku	2993 osob
HLAVA VI. TrZ – Trestné činy hospodářské	173 osob
HLAVA VII. TrZ – Trestné činy obecně nebezpečné	295 osob
HLAVA VIII. TrZ – Trestné činy proti životnímu prostředí	1 osoba
HLAVA IX. TrZ – Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci	0 osob
HLAVA X. TrZ – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	2757 osob
HLAVA XI. TrZ – Trestné činy proti branné povinnosti	0 osob
HLAVA XII. TrZ – Trestné činy vojenské	0 osob

Z uvedeného je patrné, že nejširší množinu KTOS tvoří trestné činy proti majetku společně s trestnými činy proti pořádku ve věcech veřejných. Jistou relevanci z hlediska své četnosti si zachovávají trestné činy proti rodině a dětem a trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Ostatní trestné činy jsou z hlediska své četnosti zastoupeny víceméně marginálně.

Z pohledu jednotlivých skutkových podstat trestných činů zcela dominuje trestný čin krádeže (ust. § 205 TrZ) s počtem 2.760 pravomocně uložených KTOS a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (ust. § 337 TrZ) s počtem 2.467 pravomocně uložených KTOS. Značné četnosti dále dosahuje trestný čin zanedbání povinné výživy (ust. § 196 TrZ) s počtem 541 pravomocně uložených KTOS a trestný čin porušování domovní svobody (ust. § 178 TrZ) s počtem 389 pravomocně uložených KTOS.⁸²

7.3 Nástup do výkonu KTOS

7.3.1 Cesta od pravomocného rozhodnutí soudu po bránu věznice

Jak již bylo shora rámcově naznačeno, KTOS je pachateli trestného činu uložen na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které je zpravidla vyjádřeno formou rozsudku. Součástí tohoto rozhodnutí je vedle výroku o vině a trestu taktéž zařazení odsouzeného do výkonu trestu z hlediska vnější diferenciaci věznic dle pravidel obsažených v ust. § 56 odst. 2 TrZ. Z uvedených pravidel vyplývá, že osoby odsouzené ke KTOS jsou zpravidla zařazovány do věznic typu dohled a dozor. V této souvislosti je namístě upozornit, že ust. § 56 odst. 3 TrZ zavádí určitý

⁸¹ *Justice.cz – oficiální server českého soudnictví: infoData: Ročenka třetí část – statistická ročenka kriminality 2012* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

⁸² Tamtéž.

korektiv těchto pravidel zařazování. Má-li totiž soud za to, že se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele bude v jiném typu věznice lépe zaručeno působení na osobu pachatele, aby vedl po propuštění řádný život, může jej zařadit prakticky do jakéhokoliv typu věznice. Tento korektiv však nemůže být aplikován u osob odsouzených k doživotnímu TOS. Dle dlouholetých zkušeností dotazovaného soudce J. Šoukala se tento právní institut velice často využívá.⁸³

Samotný výkon trestu nastupuje odsouzená osoba na základě nařízení výkonu TOS učiněného příslušným soudem dle ust. § 321 TrŘ, popřípadě na základě výzvy soudu k nastoupení výkonu trestu nebo příkazem soudu k dodání odsouzeného do výkonu TOS. Pokud se odsouzený již nachází ve výkonu TOS pro jiný trestný čin, předseda senátu zašle dané věznici oznámení o nařízení výkonu trestu. Vazebně stíhaná osoba bude do výkonu trestu převedena taktéž na základě nařízení výkonu trestu. Pokud se odsouzený nachází na svobodě, v zásadě soud odsouzenému zašle do vlastních rukou výzvu k nástupu do výkonu trestu. V této výzvě je stanovena zcela konkrétní věznice včetně nejzazšího termínu nástupu. Pokud se odsouzenému nedaří výzvu k nástupu trestu doručit, nebo se daná osoba záměrně nástupu do výkonu trestu vyhýbá, příslušný soud nařídí, aby byl odsouzený do výkonu trestu dodán orgánem Policie ČR. Odsouzený, který musel být od výkonu TOS dodán tímto způsobem, se mohl dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle ust. § 337 TrZ. Jak bylo již uvedeno, četnost tohoto trestného činu je velmi vysoká. Důležité je navíc zdůraznit, že okolnosti nástupu do výkonu TOS jsou v určitých případech součástí posuzování splnění podmínek pro podmíněčné propuštění z výkonu trestu.⁸⁴

7.3.2 Přijímací a nástupní oddělení věznice

Odsouzená osoba se na základě shora uvedených skutečností ocitá za bránou

⁸³ Rozhovor se soudcem J. Šoukalem ze dne 25. 2. 2013.

⁸⁴ MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9. S. 26-27.

příslušné věznice a tímto okamžikem začíná odsouzenému plynout soudem stanovená délka TOS. U odsouzeného je za účelem zamezení vnesení nepovolených předmětů do prostor věznice provedena osobní prohlídka a případně jsou dále uskutečněna potřebná hygienická a protiepidemická opatření. V souladu s ust. § 6 ŘVTOS je odsouzený bezprostředně po nástupu do výkonu trestu ubytován v tzv. přijímacím oddělení, přičemž ubytování osob v přijímacím oddělení, respektive i následně po celou dobu výkonu TOS, musí respektovat zásady umístování odsouzených dle ust. § 7 ZVTOS. Odděleně se vždy umístují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených prvotrestaných,
- c) za úmyslné trestné činy od odsouzených za trestné činy nedbalostní,
- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování,
- f) s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí.

Cílem uvedené diferenciacie je eliminovat potenciální nežádoucí interakce mezi těmito skupinami odsouzených osob a současně umožnit VSČR zohlednit jistá specifika ve vztahu k těmto skupinám uplatňovaná v samotném výkonu trestu.⁸⁵ Osobně jsem však nabyl přesvědčení, že uvedená pravidla umístování odsouzených osob jsou v rámci českého vězeňství uplatňována poměrně nedůsledně. Tato skutečnost pak ve výsledku může vést k rozvinutí tzv. prizonizace vězňených osob a potažmo tedy k narušení samotného účelu trestu v podobě nápravy odsouzeného, blíže viz oddíl 7.4.3 této práce. Pobyt v přijímacím oddělení trvá zpravidla okolo jednoho kalendářního týdne, během něhož se musí odsouzený podrobit preventivní vstupní lékařské prohlídce a dalším nezbytným diagnostickým a laboratorním vyšetřením. Zjišťovány jsou zejména skutečnosti,

⁸⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 2.

zda je odsouzený z hlediska fyzického a duševního stavu schopen vykonat trest v běžném zařazení do výkonu trestu a dále zda se u odsouzeného neobjevily sebevražedné sklony. O výsledku zjišťování je informováno GŘVS, které za současného přihlídnutí převážně k možnostem programů zacházení v jednotlivých věznicích definitivně rozhodne o zařazení odsouzeného do určité věznice. Odsouzený se tímto dostává do tzv. kmenové věznice, ve které bude dále vykonávat svůj TOS. Věznice, která byla soudem určena k nástupu do výkonu trestu, se tak od věznice kmenové, kde skutečně bude trest vykonán, častokrát liší. Zařazení do kmenové věznice však musí plně respektovat soudem určený typ věznice z hlediska vnější diferenciaci.⁸⁶

V kmenové věznici je odsouzený prvotně zařazen do tzv. nástupního oddělení. V tomto oddělení dle ust. § 8 odst. 2 ŘVTOS setrvá zpravidla méně než dva týdny. Délka pobytu je však určována individuálně. Ředitel Věznice Rapotice se svým zástupcem shodně uvedli, že odsouzení ve Věznici Rapotice stráví v nástupním oddělení 14 dní až jeden měsíc.⁸⁷ Přičteme-li k této době zpravidla týdenní pobyt na přijímacím oddělení, z výkonu KTOS již přibližně jeden měsíc uplynul. Osoby odsouzené ke KTOS v délce do jednoho měsíce se tak nemusí vůbec ocitnout v „běžném“ oddělení výkonu trestu a je tedy zřejmé, že účel trestu v podobě individuální prevence nemohl být u odsouzené osoby cíleně naplněn. S opodstatněnou dávkou skepse zde můžeme uvažovat pouze o určitém bezděčném napravení odsouzeného na základě vlastního uvědomění škodlivosti svého jednání.

V nástupním oddělení se odsouzené osoby seznamují s ZVTOS, ŘVTOS a zejména pak s vnitřním řádem věznice a celkově s prostředím, ve kterém budou následně vykonávat další etapu uloženého TOS. Odborní zaměstnanci věznice zpracují o odsouzeném komplexní zprávu a navrhnou ve vztahu k jeho osobě a s ohledem na charakter spáchaného trestného činu návrh programu zacházení,

⁸⁶ MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9. S. 26-27.

⁸⁷ Rozhovor s ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem ze dne 12. 3. 2013.

který by měl vést k nápravě odsouzeného. Stanovený program zacházení je pak s odsouzeným důkladně projednán a odsouzený je přidělen ke konkrétnímu vychovateli.⁸⁸ Problematice programů zacházení se níže věnuje samostatný oddíl této práce. Z nástupního oddělení je odsouzený již zařazen do „běžného“ oddělení k výkonu TOS, a to v souladu s již zmiňovanými zásadami umístování odsouzených osob.

7.4 Průběh výkonu KTOS

Průběh výkonu KTOS je velice širokým pojmem, jehož vyčerpávající analýza by z hlediska svého obsahu daleko překračovala očekávaný rozsah této práce. Z tohoto důvodu bude průběh výkonu KTOS popsán v následujícím oddíle toliko v hrubých rysech, které však umožní čtenáři utvořit si základní představu o podmínkách a způsobu výkonu KTOS ve věznicích dohledového a dozorového typu. Další oddíly této podkapitoly se již věnují pouze vybraným aspektům z průběhu výkonu KTOS, v nichž lze spatřovat narušení účelu trestu.

7.4.1 Průběh výkonu trestu s ohledem na vnější a vnitřní diferenciaci věznic

Jak již bylo vícekrát naznačeno, KTOS je zpravidla vykonáván ve vězeňském zařízení dohledového nebo dozorového typu. Za účelem získání vlastního empirického poznání o podmínkách a průběhu výkonu trestu byla autorem navštívena Věznice Rapotice⁸⁹.

Ve věznici s dohledem je uplatňován nejvolnější režim, a to jak z hlediska práv a povinností odsouzených, tak z pohledu jejich střežení. Odsouzení jsou v souladu se zásadami uvedenými v ust. § 7 ZVTOS umístováni zpravidla do místností ložnicového typu, které jsou vybaveny povětšinou patrovými postelemi, stolkem, židlemi a skříňkami pro uložení osobních věcí odsouzených. Pořádek

⁸⁸ *Vězeňská služba České republiky: Nástupní oddělení: Výkon trestu* [online] VSČR [cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-horni-slavkov-74/o-nas-1579/zamestnavani-odsouzenych-602/nastupni-oddeleni-5692>.

⁸⁹ Věznice Rapotice je věznicí dohledového a dozorového typu, určená výlučně k výkonu TOS.

a čistotu místnosti udržují sami odsouzení.⁹⁰ Dveře od ložnice jsou zcela obyčejné bez jakýchkoliv zesílených zabezpečovacích prvků. Odsouzení nejsou v ložnicích zamykáni, a to ani v nočních hodinách. V nočních hodinách je pouze omezeno opuštění ubytovací budovy. S ložnicemi sousedí společná chodba a v blízkosti se nachází společenské prostory - knihovna, místnost na drobné sportovní aktivity, kuchyňka apod. V těchto prostorách dochází v rámci osobního volna odsouzeného k vzájemné interakci mezi vězňenými osobami. Vězněné osoby se mohou v ostatních prostorách věznice pohybovat prakticky bez omezení. Pokud jsou odsouzení v dohledu zařazeni do zaměstnání, pracují zpravidla na pracovištích mimo areál věznice. Dohled nad jejich činností provádí určený vychovatel minimálně jednou týdně. V mimopracovní době může být na základě rozhodnutí ředitele příslušné věznice odsouzeným umožněn volný pohyb mimo věznici, a to za účelem účasti na akcích kulturně výchovných a osvětových, sportovních, bohoslužbách a k návštěvě zdravotnických, rehabilitačních a obdobných zařízení, a to i bez doprovodu zaměstnance VSČR.⁹¹ V mimopracovní době mohou vězněné osoby taktéž nosit vlastní oděv a obuv dle svého uvážení. Mít ve výkonu trestu vlastní oděv však není povinností odsouzených, jelikož vězeňské zařízení má v souladu s ust. § 18 ŘVTOS za povinnost poskytovat odsouzeným oděv a další výstrojní součástky podle ročního období. Dle ust. § 16 ZVTOS se odsouzeným poskytuje pravidelná strava, osmihodinová doba ke spánku a potřebná zdravotní péče. Ve věznicích jsou zřizovány prodejny s potravinářským, drogistickým a průmyslovým zbožím, ve kterých mohou odsouzení zpravidla bezhotovostní platbou nakupovat. Odsouzený je též oprávněn dvakrát ročně přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kilogramů. Balíček je samozřejmě podroben důkladné kontrole zaměstnanci Vězeňské služby.⁹² V průběhu dne se odsouzení vedle případných pracovních povinností musí zúčastňovat dalších povinných činností v rámci programu zacházení, jež byly ve

⁹⁰ Ust. § 17 ŘVTOS.

⁹¹ Tamtéž, ust. § 51.

⁹² Ust. § 23 a § 24 ZVTOS.

vztahu k jejich osobě stanoveny na základě komplexní zprávy o odsouzeném, charakteru jeho osobnosti, příčinách trestné činnosti a stanovené délky trestu.⁹³ Kontakt s rodinnými příslušníky a dalšími blízkými osobami navazují odsouzení prostřednictvím písemné korespondence nebo užitím telefonu. Osobní návštěvy odsouzených se konají zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby a jsou umožněny v celkovém rozsahu třech hodin během jednoho kalendářního měsíce.⁹⁴ Formou kázeňské odměny dle ust. § 45 odst. 2 písm. b) ZVTOS může být odsouzeným zvýšena doba trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin. Kázeňské odměny jsou odsouzeným udělovány na základě jejich chování, jednání nebo příkladného činu, kterými prokázali svoji spolupráci při naplňování účelu trestu a svůj odpovědný přístup k plnění stanovených povinností. Vedle uvedené zvýšení doby návštěv jsou kázeňskými odměnami např. věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1.000,- Kč, rozšíření osobního volna, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení nebo přerušování výkonu trestu. Dle ust. § 51 odst. 5 ŘVTOS může být v souvislosti s návštěvou odsouzeným dovoleno opuštění věznice typu dozor až na 24 hodin i mimo rámec kázeňských odměn. Maximálně však jednou za čtrnáct dní. V ust. § 46 ZVTOS jsou upraveny kázeňské tresty, které jsou ukládány odsouzeným za zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Z kázeňských trestů lze příkladem uvést důtku, zákaz přijetí jednoho balíčku v roce, pokutu do výše 1000,- Kč, umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dní s výjimkou doby určené k plnění programu zacházení, umístění do samovazby až na 20 dní nebo ztráta výhod vyplývajících z kázeňských odměn. Z hlediska zajištění vnější bezpečnosti nejsou ve věznici s dohledem užívány speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojené strážě k zabránění útěku odsouzených.⁹⁵

Ve věznici dohledového typu je výkon KTOS vykonáván obdobným

⁹³ Tamtéž, ust. § 41.

⁹⁴ Tamtéž, ust. § 17, § 18 a § 19.

⁹⁵ Tamtéž, ust. § 49.

způsobem, jako tomu je ve věznicích s dozorem. Jistá specifika však nalezneme. Vězněné osoby jsou ubytovány převážně v celách, které musí být v souladu s ust. § 17 odst. 5 ŘVTOS vybaveny toaletou a umyvadlem. Tato povinnost je stanovena z prostého důvodu. Odsouzení jsou totiž na noc ve svých celách uzamykáni. Volný pohyb vězněných osob uvnitř věznice je umožněn pouze odsouzeným, u nichž je předpoklad, že této výhody nezneužijí. Jinak se odsouzení pohybují v prostorách věznice zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Vnitřní řád Věznice Rapotice kupříkladu nařizuje odsouzeným povinnou každodenní hodinovou vycházku, která se uskutečňuje na vymezeném vycházkovém prostoru stranou od osob odsouzených dohledové věznice. Osobní volno odsouzených ve věznici s dozorem je v porovnání s odsouzenými v dohledu kratší. Vnitřní řád věznice totiž zpravidla přísněji organizuje odsouzeným v dozoru jejich režim dne. Práce odsouzených je taktéž vykonávána zpravidla na nestřežených pracovištích mimo areál věznice. Pracující odsouzení jsou však podrobena mnohem častější kontrole. Pověřený zaměstnanec VSČR provádí kontrolu odsouzených na pracovišti nejméně jedenkrát za hodinu. U vybraných osob může být umožněn pracovní režim prakticky shodný s odsouzenými v dohledovém typu věznice. V mimopracovní době se odsouzení mohou účastnit určitých akcí uskutečňovaných mimo věznici, avšak zpravidla za přítomnosti a dohledu zaměstnance VSČR. Styk s rodinnými příslušníky a ostatními blízkými osobami je uskutečňován téměř totožným způsobem. V dozorové věznici je však možné dovolit opuštění věznice až na 24 hodin za účelem návštěvy „pouze“ jedenkrát za měsíc.⁹⁶ Požadavky na zajištění vnější bezpečnosti jsou taktéž shodné, což mimo jiné umožňuje, aby dozorové a dohledové věznice byly provozovány v jednom vězeňském areálu.

Ve vztahu k průběhu výkonu KTOS nelze opomenout problematiku vnitřní diferenciaci odsouzených osob. V rámci výkonu trestu jsou totiž odsouzení zařazeni zpravidla do jedné ze tří propustných skupin vnitřní diferenciaci. Základní

⁹⁶ Tamtéž, ust. § 52.

podmínky pro zařazení jsou stanoveny v ust. § 39 ŘVTOS. Do I. PSVD jsou zařazeni odsouzení, kteří řádně a aktivně plní své povinnosti včetně stanoveného programu zacházení a chovají-li se v souladu s vnitřním řádem věznice. Do II. PSVD jsou zařazeni odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem vůči programu zacházení a svým povinnostem. Do této skupiny jsou taktéž zpravidla zařazovány i osoby nově nastupující do výkonu trestu. III. PSVD je pak určena pro odsouzené, jež neplní nebo celkově odmítají stanovený program zacházení, neplní své povinnosti a chovají se v rozporu s vnitřním řádem. O zařazení do jedné z PSVD rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců. Ve věznicích typu dozor a dohled je každé dva měsíce vyhodnocováno naplnění programů zacházení ve vztahu k jednotlivým odsouzeným osobám. Zpravidla na základě těchto výsledků bývá pak odsouzený přesouván do odlišné PSVD. PSVD ve svém komplexu utváří systém pozitivní motivace odsouzených, jelikož se zařazením do I. PSVD jsou odsouzeným přiznána určitá privilegia v rámci samotného výkonu trestu. Vnitřní řád věznice pak upravuje konkrétní podmínky pro postup v systému PSVD a jednotlivé motivační činitele. Motivační činitele se ve věznicích různí, jelikož vychází z odlišných podmínek a možností konkrétních věznic. Zpravidla nejvyšším motivačním činitelem pro odsouzené zařazené do I. PSVD je možnost podání návrhu na podmíněčné propuštění z výkonu trestu, ke připojí ředitel věznice kladné stanovisko. Dalšími motivačními činiteli jsou například kázeňské odměny, jejichž udělení může být závislé na přesunu do vyšší PSVD nebo například povolení návštěvy většího počtu osob, sledování televize bez omezení, přednostní zařazování na pracoviště, umožnění návštěvy bez sluchové a zrakové kontroly apod.⁹⁷ Z uvedeného je zřejmé, že samotný výkon trestu se může v závislosti na zařazení do PSVD u jednotlivých odsouzených do jisté míry lišit. Jedná se však o zcela žádoucí proces individualizace trestu. Státní zástupce J. Nemeškal, v souvislosti s vnitřní diferenciací odsouzených, považuje umožnění návštěv bez

⁹⁷ MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9. S. 105-107.

sluchové a zrakové kontroly za velmi kontroverzní prvek v rámci výkonu trestu. Návštěva bez sluchové a zrakové kontroly totiž neznamená ve většině případů nic jiného, než umožnění intimního kontaktu mezi odsouzeným a blízkou osobou.⁹⁸ Osobně však zastávám názor, že umožnění tohoto intimního kontaktu osobám zařazeným v I. PSVD je naopak vhodným prostředkem pro udržení jejich partnerských vztahů a potažmo se tak jedná o pozitivní prvek napomáhající úspěšné resocializaci odsouzeného po propuštění z výkonu trestu.

Jedním ze stanovených dílčích účelů trestu je zabránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti. Na základě výše uvedeného lze o naplnění tohoto dílčího účelu u KTOS, konkrétně v části tzv. zabraňující individuální represe, přinejmenším pochybovat. Vězněná osoba se totiž velice často ocitá mimo areál věznice, a to bez přímé kontroly zaměstnanců VSČR. Odsouzený tak poměrně snadno může podlehnout pokušení nevrátit se zpět do výkonu trestu, potažmo i opětovnému páchání trestné činnosti. Je-li VSČR objektivně přesvědčena, že určitý odsouzený nepředstavuje pro společnost nepřijatelné riziko a umožňuje tak odsouzenému volný pohyb mimo areál věznice v souvislosti s pracovním zařazením nebo v souvislosti s návštěvou apod., myslím si, že ve vztahu k těmto osobám je TOS uložen v očividném rozporu s principem ukládání TOS, jakožto trestu *ultima ratio* a zásadou přiměřenosti trestní sankce. Současně je u odsouzených ve výkonu KTOS do značné míry omezena mobilita mezi jednotlivými PSVD. Odsouzený je totiž po přibližně jednom měsíci výkonu trestu, absolvovaného v přijímacím a nástupním oddělení, zařazen do II. PSVD. K přeřazení je zpravidla přistoupeno až za další dva měsíce v souvislosti s hodnocením programu zacházení. Tato doba je z hlediska délky krátkodobého trestu poměrně dlouhá a odsouzený tak na mnohé výhody může dosáhnout prakticky až ke konci svého trestu.

7.4.2 Resocializační programy zacházení a zaměstnávání odsouzených

Problematiku resocializačních programů zacházení a s ní spojené zaměstnávání

⁹⁸ Rozhovor se státním zástupcem J. Nemeškalem ze dne 18. 2. 2013.

odsouzených ve výkonu trestu lze považovat za stěžejní prostředek, kterým VSČR cíleně působí na vězněné osoby za účelem jejich nápravy a budoucího řádného zařazení do majoritní společnosti. Zejména pomocí programů zacházení je tedy dosahováno naplnění dílčího účelu trestu v podobě tzv. individuální prevence.

Základní právní úprava programů zacházení je obsažena v ust. § 41 ZVTOS. Jak již bylo uvedeno, výchozím podkladem pro zpracování individualizovaného programu zacházení je komplexní zpráva o odsouzeném, která je de facto souhrnem pedagogických, psychologických, případně lékařských posudků a jiných materiálů vztahujících se k této osobě. Při tvorbě konkrétního programu zacházení se samozřejmě vychází i z nabídky aktivit a specializovaných programů dostupných v daném vězeňském zařízení.⁹⁹ Není-li možné v kmenové věznici poskytnout potřebnou aktivitu, odsouzený může být přemístěn do jiné věznice stejného typu. Sestavený program zacházení je následně předložen odsouzenému ke stvrzení podpisem. V některých aspektech je odsouzenému dána dokonce možnost volby některé z aktivit. Program zacházení musí taktéž obsahovat jasně formulovaný cíl nebo více vzájemně se doplňujících cílů, jichž má být dosaženo. Četnost vyhodnocování programů se v základu odvíjí od typu věznice, kdy ve věznicích s dohledem a dozorem se provádí hodnocení jednou za dva měsíce. V souvislosti s KTOS je dále nutné zdůraznit, že dle ust. § 40 odst. 2 ZVTOS, není program zacházení zpracováván u odsouzených k výkonu trestu nepřesahujícího tři měsíce. Totéž platí pro odsouzené, jimž tato doba zbývá do konce trestu například z důvodu započtení délky vazby.

ŘVTOS člení programy zacházení celkově do pěti samostatných oblastí, a to s ohledem na jejich specifické zaměření. Jsou jimi:

- a) *pracovní aktivity,*
- b) *vzdělávací aktivity,*

⁹⁹ GRVS. *Co zmůžou programy zacházení.* České vězeňství. 2011, č. 2, 45 s. ISSN 1213-9297. S. 12.

- c) *speciální výchovné aktivity,*
- d) *zájmové aktivity,*
- e) *oblast utváření vnějších vztahů.*¹⁰⁰

Problematice pracovních aktivit budou věnovány závěrečné pasáže tohoto oddílu a nyní se proto zaměřím na aktivity zbývající.

Vzdělávací aktivity programu zacházení dle ust. § 36 odst. 4 ŘVTOS spočívají ve vzdělávání odsouzených prezenční formou v rámci vězeňských školských zařízení nebo korespondenční formou ve školských zařízeních veřejného charakteru. Ve školských zařízeních mohou odsouzení v průběhu výkonu trestu dosáhnout rozšíření své kvalifikace, tedy získat základní, středoškolské nebo dokonce vysokoškolské vzdělání. V rámci výkonu trestu mohou být realizovány i další vzdělávací aktivity vedené a kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Jedná se převážně o různé jazykové, počítačové a pracovní kurzy.¹⁰¹

Speciální výchovné aktivity jsou určeny odsouzeným převážně s psychickými poruchami osobnosti. Speciální výchovné aktivity směřující k eliminaci zjištěných poruch a potažmo k naplnění účelu trestu.¹⁰² Prováděny jsou samostatně nebo skupinově, pedagogickým a psychologickým působením kompetentních zaměstnanců. Dle ust. § 36 odst. 5 ŘVTOS mezi tyto výchovné aktivity řadíme zejména terapeutickou činnost v podobě sociálního výcviku, psychoterapie, arteterapie či pohybové terapie nebo činnost v podobě sociálně právního poradenství a tréninku zvládnutí vlastní agresivity.

Zájmové aktivity jsou dle ust. § 36 odst. 6 ŘVTOS taktéž uskutečňovány individuálně a skupinově. Jejich hlavním cílem je naplnit smysluplnou aktivitou volný čas odsouzeného během výkonu trestu a naučit jej tak současně trávit volný čas vhodným způsobem i po propuštění z výkonu trestu. Pasivní trávení volného

¹⁰⁰ Ust. § 17 ŘVTOS.

¹⁰¹ MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9. S. 104.

¹⁰² KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 136.

času je totiž dle řady kriminologických výzkumů považováno za významný kriminogenní faktor, v mnohém zapříčiňující recidivní chování odsouzených. Zájmové aktivity lze členit na aktivity rekreativní¹⁰³, kulturní a sportovní.¹⁰⁴

Programy zaměřené na utváření vnějších vztahů bývají někdy označovány jako tzv. extramurální programy, tedy programy orientované „za zdi věznice“. Jejich cílem je vytvořit či udržet a posílit sociální vztahy s rodinnými příslušníky, přáteli a jinými blízkými osobami odsouzeného, a to například prostřednictvím telefonických a korespondenčních prostředků nebo diferencovaným způsobem uskutečňování návštěv odsouzeného.¹⁰⁵ Dle ust. § 17 odst. 1 ZVTOS je odsouzený oprávněn přijímat a odesílat korespondenci prakticky bez omezení, avšak na svoje náklady. Možnost kontroly korespondence, respektive i telefonních hovorů, je ze strany VSČR samozřejmostí. Uskutečnění telefonického hovoru s osobou blízkou je omezeno dle ust. § 18 odst. 1 ZVTOS na pouze odůvodněné případy. Těmito odůvodněnými případy mohou být například důležitá výročí rodinných příslušníků nebo úmrtí v rodině apod. ZVTOS nicméně tyto odůvodněné případy blíže nespecifikuje a povolení telefonického hovoru tak bude záležet na individuálním posouzení.¹⁰⁶ Návštěvy odsouzených jsou dle ust. § 19 ZVTOS vykonávány v rozsahu maximálně 3 hodin během jednoho kalendářního měsíce. Není-li z bezpečnostních důvodů nutné uskutečnit návštěvu v místnosti, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou, návštěva se vykonává v tomu určené místnosti, kde se osoby nacházejí v bezprostředním kontaktu. Jak již bylo shora uvedeno, ust. § 19 odst. 5 ZVTOS umožňuje řediteli věznice povolit odsouzenému návštěvu i bez sluchové a zrakové kontroly.

Problematika pracovních aktivit odsouzených byla zařazena na samotný

¹⁰³ Zpravidla sledování televize a hraní společenských her.

¹⁰⁴ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra a KUČHTA Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 76 s. ISBN 80-210-1248-X. S. 48-49.

¹⁰⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRA, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8. S. 28.

¹⁰⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 57-58.

závěr tohoto oddílu z důvodu, protože v ní osobně spatřuji výrazné výchovné a resocializační účinky na odsouzené, a to obzvláště ve vztahu k osobám ve výkonu KTOS. Krátkodobé tresty odnětí svobody jsou nejčastěji ukládány za trestný čin krádeže. Je logické, že tohoto trestného činu se zpravidla dopouštějí osoby nezaměstnané, usilující touto nezákonnou cestou o získání určitých finančních zdrojů. Tyto osoby mnohdy nemají vybudované základní pracovní návyky a s pravidelnou prací se nemalý počet odsouzených setkává poprvé v souvislosti s výkonem TOS. Pouze pomocí pracovních aktivit může být u odsouzeného vybudován pozitivní vztah k práci a současně i vnitřní přesvědčení, že práce je jediným řádným a společensky akceptovatelným zdrojem obživy.¹⁰⁷ Podaří-li se pracovním programem zacházení naplnit tento cíl, je zde značný předpoklad, že odsouzená osoba se po propuštění na svobodu řádně resocializuje do majoritní společnosti. Pracovní aktivity mohou dle ust. § 36 odst. 3 ŘVTOS spočívat v zaměstnávání odsouzených, ve vykonávání práce k zajištění každodenního provozu věznice nebo v cílené pracovní terapii, prováděné odbornými zaměstnanci VSČR. Současná právní úprava ve svém ust. § 29 odst. 1 ZVTOS zakotvuje obecnou pracovní povinnost pro zdravotně způsobilé odsouzené osoby. Jistě pozitivní povinnost pracovat je však do značné míry narušena ust. § 30 odst. 4 ZVTOS. V souladu s tímto ustanovením je zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu než věznice podmíněno jeho výslovným písemným souhlasem.¹⁰⁸ Ve výsledku dané ustanovení znamená, že odsouzený může odmítnout vykonávat práci pro soukromý subjekt. Dle prvního náměstka ministra spravedlnosti ČR Daniela Voláka by však v rámci připravované novelizace ZVTOS mělo dojít k zakotvení bezpodmínečné pracovní povinnosti odsouzených bez rozlišení výkonu práce pro soukromý a veřejný sektor.¹⁰⁹

¹⁰⁷ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra a KUČTA Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 76 s. ISBN 80-210-1248-X. S. 54.

¹⁰⁸ Souhlas k zaměstnávání odsouzeného není třeba, je-li odsouzený zaměstnáván Českou republikou, krajem, obcí apod. viz ust. § 30 odst. 5 ZVTOS.

¹⁰⁹ PRUNEROVÁ, M. *Chystáme všeobecnou pracovní povinnost vězňů*. České vězeňství. 2012, č. 1, 45 s. ISSN 1213-9297. S. 4.

Z pohledu programů zacházení jsou KTOS podrobovány výrazné kritice. Karabec uvádí, že krátkodobé tresty „neposkytují dostatek času k převýchově pachatele, ale na druhé straně je to dost dlouhá doba k tomu, aby na odsouzeného škodlivě působily vlivy vězeňského prostředí.“¹¹⁰ Na základě zjištěných informací jsem bohužel dospěl k obdobnému přesvědčení. V případě KTOS do tří měsíců je jakékoliv cílené individuálně preventivní působení na odsouzenou osobu vyloučeno již na základě ZVTOS. Jak uvádí ředitel Věznice Rapotice P. Ondrášek, tito odsouzení prakticky svůj výkon trestu „proleží“. Nežli jsou přemístěni do běžného režimu výkonu TOS, téměř polovina z jejich tříměsíčního trestu uplynula a proto ani není účelné program zacházení u těchto odsouzených zpracovávat. K naplnění stanoveného účelu programů zacházení jsou dle P. Ondráška nejvhodnější odsouzení k výkonu TOS v délce od dvou do čtyř let.¹¹¹ Sociální pracovník Věznice Rapotice J. Řepka navíc dodává, že zákonný požadavek na opakované stanovení programu zacházení ve vztahu k několikanásobným recidivistům je velice rozporuplný. Pokud se daná osoba nenapravila po vykonání několika samostatných TOS, včetně souvisejících programů zacházení, patrně danou osobu ani napravit nelze.¹¹² Z hlediska pracovních aktivit lze konstatovat, že osoby ve výkonu KTOS, kromě drobné práce k zajištění každodenního provozu věznice, nevykonávají zpravidla žádnou pracovní činnost. Krátkodobě odsouzení totiž nepředstavují pro potenciální zaměstnavatele žádnou perspektivu. Než by se odsouzený řádně zapracoval a začal odvádět pracovní výkony na požadované úrovni, doba výkonu trestu by již z valné většiny uplynula a odsouzený by tak v brzké době pracoviště opustil.¹¹³ Z uvedeného je tedy zřejmé, že u krátkodobě odsouzených osob nedochází k vybudování požadovaných pracovních návyků, případně dochází k degradaci pozitivních pracovních návyků, vybudovaných před

¹¹⁰ KARABEC, Zdeněk. *Problematika krátkodobých trestů odnětí svobody*. České vězeňství. 2000, č. 2, 72 s. ISSN 1213-9297. S. 48.

¹¹¹ Rozhovor s ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem ze dne 12. 3. 2013.

¹¹² Rozhovor se sociálním pracovníkem Věznice Rapotice J. Řepkou ze dne 12. 3. 2013.

¹¹³ Rozhovor s ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem ze dne 12. 3. 2013.

nástupem do samotného výkonu trestu. Dále jsem toho názoru, že resocializační programy zacházení by se měly primárně zaměřovat na osoby nacházející se ve výkonu TOS poprvé a na osoby mladistvé. U těchto skupin odsouzených lze s nejvyšší mírou pravděpodobnosti předpokládat dosažení žádoucích výsledků. Na osoby patologicky recidivující by měl být program zacházení aplikován pouze dílčím způsobem, jelikož jeho pozitivní dopady na takovou osobu jsou buď zcela minimální nebo žádné. Osobám prvotrestaným ve výkonu KTOS by taktéž měl být umožněn častější osobní kontakt s blízkými osobami. Zákonný rozsah návštěv v podobě třech hodin za jeden kalendářní měsíc je možné považovat za velice nízký a je velmi pravděpodobné, že rodinné a obdobné vztahy tímto omezením značně trpí.

Na samotný závěr tohoto oddílu si dovoluji konstatovat, že ve vztahu k odsouzeným nacházejícím se ve výkonu KTOS resocializační programy zacházení selhávají a ve svém výsledku tak zpravidla neplní účel trestu, konkrétně jeho dílčí aspekt v podobě tzv. individuální prevence.

7.4.3 Prizonizace

Následující část práce se zaměřuje na problematiku tzv. prizonizace vězňenských osob, včetně dalších negativních dopadů vězeňského prostředí na tyto osoby. Ačkoliv lze termín prizonizace označit spíše za termín penologicko-psychologický, prizonizace velice úzce souvisí s nápravou a úspěšnou resocializací odsouzených osob a potažmo tedy i s naplněním kýženého dílčího účelu trestu odnětí svobody.

Prizonizace odsouzených ve své nejobecnější výkladové rovině vyjadřuje adaptaci odsouzených na v podstatě nepřírozené podmínky a život ve vězeňském zařízení.¹¹⁴ V této souvislosti je současně prokázáno, že pravděpodobnost úspěšné resocializace prizonizované osoby do majoritní společnosti je zásadním způsobem snížena.¹¹⁵ Prizonizaci lze rozdělit na dvě relativně samostatné složky, a to na tzv.

¹¹⁴ JIŘIČKA, V. *S kým zacházet – a jak?*. České vězeňství. 2011, č. 2, 45 s. ISSN 1213-9297. S. 14.

¹¹⁵ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRSTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 119.

institucionalizaci a ideologizaci. Institucionalizace je samotným výsledkem výborné adaptace odsouzeného na vysoce organizovaný život ve věznicí. U odsouzeného se však vytrácí jeho samostatnost, vlastní iniciativa a postupně dochází ke ztrátě jeho aktivity až apatii.¹¹⁶ Odsouzený žije „ze dne na den“, je povrchní a mnohdy jen předstírá vlastní poslušnost. Současně se institucionalizovaný odsouzený vyznačuje výborným přizpůsobením se požadavkům a očekávání vězeňského personálu a je tak zpravidla považován za bezproblémového vězně. Přizpůsobení se vězeňskému životu bývá natolik silné, že odsouzený není po svém propuštění schopen samostatně převzít odpovědnost nad řízením svého života a plánováním své budoucnosti. Mnohdy se tedy opětovně uchyluje k páchání trestné činnosti. Je tedy zřejmé, že proces institucionalizace odsouzených je velmi negativním aspektem výkonu TOS. Institucionalizaci přitom až na výjimky podléhají téměř všichni odsouzení, a tedy včetně osob odsouzených ke KTOS.¹¹⁷ Ideologizace pak představuje proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům neformálních uskupení odsouzených ve výkonu trestu. V této souvislosti jsem nabyl přesvědčení, že proces ideologizace je do jisté míry determinován lidskou přirozeností, projevující se pak v podobě snahy odsouzeného o začlenění se do subkultury odsouzených. Jedním z typických znaků prizonizace je přejímání tzv. argotu neboli specifické mluvy vězeňské subkultury. Mnozí odsouzení však přejímají do svého chování další patologické vzorce jako jsou: intriky, lhaní, násilnosti na slabších, homosexuální styky, užívání drog apod., ačkoliv by se tak mimo vězeňské zařízení nechovali.¹¹⁸ Ideologizované osoby, zařazené do rámce vězeňské subkultury, často mají také tendence vymezit se vůči okolí, najít viníka jejich stávající situace a posílit tak vlastní skupinovou identitu. Do pozice viníků jsou zpravidla dosazováni příslušníci VSČR. Závěrem výkladu

¹¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4. S. 820.

¹¹⁷ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRSTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 119-120.

¹¹⁸ Tamtéž.

o ideologizaci nelze nezmínit, že v rámci vězeňské subkultury mnohdy dochází k výměně informací, zkušeností a kriminálních dovedností k páchání další trestné činnosti.¹¹⁹ Ideologizace tak ve své podstatě přímo směřuje proti veškerým nápravným snahám uplatňovaným zejména prostřednictvím cílených programů zacházení. Je samozřejmé, že proces ideologizace se nebude zpravidla týkat osob odsouzených ke KTOS v délce několika měsíců. Nicméně u trestů v horní hranici definované délky KTOS se tento velice negativní jev nezdědka může vyskytovat, obzvláště pak u osob opakovaně odsouzených k výkonu KTOS.

Vzniku prizonizace také zcela nepochybně přispívá skutečnost, kterou jsem vypožoroval v rámci prohlídky Věznice Rapotice. Dle tvrzení ředitele věznice jsou zásady umístování vězněných osob uvedené v ust. § 7 ZVTOS dodržovány. Prvotrestaní jsou zpravidla umístováni v celách nebo ložnicích od odsouzených nacházejících se ve výkonu TOS opakovaně, odsouzení za spáchaný neúmyslný trestný čin od odsouzených za čin úmyslný apod.¹²⁰ Zásady ust. § 7 ZVTOS jsou však dodržovány pouze při zařazování odsouzených do cel a ložnic. V průběhu celého dne se však na jednom oddělení ve společných prostorách setkávají odsouzení mnoha typů. Do vzájemné interakce se tak běžně dostávají odsouzení za násilné trestné činy, kteří byli na základě svého příkladného chování ve výkonu trestu přeřazeni do mírnějšího typu vězeňského zařízení a osoby odsouzené například za neplnění vyživovací povinnosti ke svým dětem. Je tedy nasnadě očekávat, že mezi odsouzenými bude docházet k přenosu patologického chování, respektive ke vzniku prizonizace u odsouzených dosud neprizonizovaných.

7.4.4 Ekonomické aspekty výkonu trestu

Jak již bylo v podkapitole věnující se základním statistickým faktům uvedeno, na základě vyhlášení amnestie prezidenta ČR ze dne 1. 1. 2013 došlo k propuštění prakticky všech odsouzených ke KTOS a potažmo tak i k výrazným finančním

¹¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4. S. 821.

¹²⁰ Rozhovor s ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem ze dne 12. 3. 2013.

úsporám vězeňského systému. Do budoucna lze však důvodně očekávat postupné opětovné naplňování, respektive „přepřelňování“ českých věznic odsouzenými k výkonu KTOS. Následující část práce pojednávající o ekonomických aspektech výkonu TOS proto bude vycházet ze statistických údajů z období před vyhlášením předmětné amnestie, kdy se ve výkonu KTOS nacházelo celkem 6.314 odsouzených.

Dle posledních dat uveřejněných VSČR dosahují průměrné denní náklady na jednoho vězně přibližně částky 758,- Kč. V této částce jsou zahrnuty náklady na platy zaměstnanců VSČR, pojistné, ostatní věcné výdaje a fond kulturních a sociálních potřeb.¹²¹ Měsíční průměrné náklady na jednoho vězně tak představují částku přibližně 23.056,- Kč, roční náklady pak 276.672,- Kč. Vynásobením počtem odsouzených ve výkonu KTOS ke dni 31. 12. 2012 se dostáváme na částku přibližně 1,75 miliardy Kč. Prostředky na pokrytí těchto nákladů jsou z převážné části získávány ze státního rozpočtu ČR. V této souvislosti je nicméně vhodné uvést, že i sami odsouzení jsou dle ust. § 35 odst. 1 ZVTOS povinni hradit náklady spojené s jejich výkonem TOS, respektive se na nich částečně podílet. Jakožto primární zdroj k úhradě těchto nákladů slouží odměna odsouzeného za vykonanou práci. Sekundárně je umožněno použít k úhradě prostředky, které má odsouzený uloženy na svém kontě zřízeném a vedeném věznicí v souladu s ust. § 25 ZVTOS.¹²² Finanční částku, kterou je možné odsouzenému z odměny nebo z konta odečítat, stanovuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2010 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů. Dle ust. § 3 odst. 1 citované vyhlášky se použije na úhradu nákladů výkonu TOS 32 % z čisté odměny odsouzeného,

¹²¹ *Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2011*. [online] GRVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf.

¹²² KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 57-58.

maximálně však částka 1.500,- Kč. Pokud odsouzený odmítl pracovat nebo bez důvodu do práce nenastoupil, bude mu vyměřena úhrada nákladů VTOS ve výši 50,- Kč. V případě využití finančních prostředků na kontu odsouzeného je měsíčně ve prospěch úhrady nákladů výkonu trestu postihováno 40 % ze součtu částek přijatých odsouzeným za předchozí měsíc, avšak taktéž v maximální výši 1.500,- Kč.¹²³ Ust. § 35 odst. 2 ZVTOS pak taxativním výčtem stanoví, za jakých podmínek je odsouzený osvobozen od povinnosti hradit náklady výkonu trestu. Z uvedeného jednoznačně vyplývá, že odsouzený se na nákladech výkonu TOS podílí v ideálním případě částkou maximálně ve výši 1.500,- Kč, což ve výsledku představuje přibližně dvoudenní výši nákladů vztahující se k jeho osobě.

S ohledem na shora uvedené lze konstatovat, že KTOS z hlediska finančních nákladů významným způsobem zatěžují celý vězeňský systém. Osoby odsouzených se navíc na krytí nákladů spojených s jejich výkonem trestu podílí jen v naprosto marginální výši. O tom, že jsou KTOS výraznou ekonomickou zátěží pro vězeňský systém, jsou přesvědčeni oba dotazovaní státní zástupci a taktéž ředitel Věznice Rápošice. Zvážíme-li v kontextu všech problematických aspektů výkonu KTOS, že za účelem odsouzení pachatele trestného činu k TOS musely být aktivizovány a státem zapláceny všechny složky orgánů činných v trestním řízení a také skutečnost, že rodiny uvězněných se často samy stávají finanční přítěží státu, tvrzení o neúčelnosti takto vynaložených finančních prostředcích se přímo nabízí.¹²⁴ Navíc lze v této souvislosti konstatovat, že TOS selhává i ve vztahu k naplňování zásady personaly trestu, když samotný výkon TOS odsouzeného dopadá z hlediska ekonomického i na jeho rodinné příslušníky.

Pouze pro srovnání, koncem roku 2012 byly uveřejněny výsledky zkušebního provozu elektronického monitoringu, jímž zabezpečuje Probační

¹²³ Ust. § 8 odst. 3 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 10/2010 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 3. 2013].

¹²⁴ ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRŠTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0. S. 187.

a mediální služba ČR mimo jiné osoby odsouzené ve výkonu trestu domácího vězení. Bylo zjištěno, že náklady na monitorování jedné osoby představují částku 165,- Kč denně.¹²⁵ Lze tedy usoudit, že i z pouhých ekonomických důvodů by měly být KTOS v co největší míře nahrazovány alternativními trestněprávními sankcemi, z nichž trest domácího vězení se mi jeví jako velice vhodný prostředek.

7.5 Propuštění z výkonu KTOS

Propuštění z výkonu trestu je okamžikem, ke kterému se naprostá většina odsouzených osob po celou dobu výkonu trestu ve svých myšlenkách značně upíná. Ve vězeňské populaci se však nacházejí i odsouzení, kteří se okamžiku propuštění na svobodu velice obávají, a to ať již z důvodu, že svým dlouhodobým pobytem ve věznici přivykli vězeňskému způsobu života natolik, že již nejsou schopni běžného života na svobodě, tak z obavy, že se z nich stanou po propuštění osoby sociálně stigmatizované¹²⁶, bez domova, práce, přátel a obvykle taktéž s tíživými dluhy a závazky na svých bedrech.

K propuštění odsouzeného z výkonu TOS dochází na základě naplnění jednoho ze zákonných důvodů, uvedeného v ust. § 73 ZVTOS. První z nich spočívá v uplynutí celé doby trestu stanovené pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu, na jehož základě byl odsouzený uvězněn. Současně však nesmí být VSČR doručeno ve vztahu k propouštěné osobě rozhodnutí soudu nařizující další výkon TOS. V takovém případě by totiž nový TOS ve smyslu ust. § 77 ZVTOS navazoval na výkon trestu předešlý.¹²⁷ Druhým propouštěcím důvodem je skutečnost, že VSČR obdržela písemný příkaz k propuštění odsouzeného na svobodu, vydaný soudem na základě jeho rozhodnutí. Příkaz k propuštění se vydává na základě rozhodnutí o podmíněčném propuštění z výkonu TOS, rozhodnutí o přerušení

¹²⁵ *Vězeňská služba České republiky: Elektronický monitoring sníží náklady za věznění* [online] VSČR [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>.

¹²⁶ Na odsouzeného je i po propuštění z výkonu TOS nadále nahlíženo jakožto na kriminálního.

¹²⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 205.

výkonu trestu, rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu nebo rozhodnutí o přeměně TOS v trest domácího vězení.

Podmínečného propuštění z výkonu TOS zpravidla dosáhne odsouzený, který svým chováním a plněním povinností prokázal své polepšení a lze očekávat, že v budoucnu povede řádný život.¹²⁸ O přerušení výkonu TOS může být dle ust. § 325 TrŘ fakultativně rozhodnuto u odsouzeného, jenž je stížen těžkou nemocí. U těhotné ženy nebo matky dítěte mladšího jednoho roku je takové rozhodnutí vyneseno obligatorně.¹²⁹ Přerušení výkonu trestu je však svojí povahou dočasného charakteru, jakmile pomínou důvody přerušení, odsouzený je v zásadě povinen zbytek TOS vykonat.¹³⁰ Upuštění od výkonu TOS nebo jeho zbytku může dle ust. § 327 TrŘ navazovat na přerušený výkon trestu, a to zpravidla v případě, kdy odsouzený onemocněl nevléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevléčitelnou nemocí duševní. Od výkonu TOS nebo jeho zbytku může být dále upuštěno v případě, že odsouzený byl nebo má být vyhoštěn z ČR a taktéž v případě, má-li být vydán do cizího státu či předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu. Posledním z uvedených rozhodnutí je přeměna TOS v trest domácího vězení. Z legislativního hlediska se jedná o nejnovější institut ze všech shora uvedených, zanesený do právního řádu na základě zákona č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. O přeměně TOS v trest domácího vězení může být na základě ust. § 57a TrZ uvažováno v případě, kdy odsouzený za přečin svým chováním a plněním povinností v průběhu výkonu TOS prokázal polepšení a lze od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Každý den nevykonaného zbytku TOS je přeměněn na stejný počet dní trestu domácího vězení.

Třetím z propouštěcích důvodů je rozhodnutí státního zástupce učiněné při

¹²⁸ Blíže viz oddíl 7.5.1 této práce.

¹²⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 206.

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1503-3011 s. ISBN 978-80-7400-043-0. S. 2451-2452.

dozoru nad výkonem trestu o okamžitém propuštění odsouzeného na svobodu. K využití této pravomoci dochází zcela výjimečně, a to v situacích, kdy je odsouzený ve výkonu TOS držen nezákonně. Poslední propouštěcí důvod spočívá v udělení milosti¹³¹ odsouzenému prezidentem republiky nebo v propuštění na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti v rámci výkonu jeho oprávnění dle ust. § 327 odst. 1 nebo ust. § 367 TrŘ.

Tak, jak jsou s nástupem do výkonu TOS neodmyslitelně spojeny popsané instituty přijímacího a nástupního oddělení, tak je s propuštěním odsouzeného z výkonu TOS úzce spjata oddělení výstupní, zakotvené v ust. § 74 ZVTOS. Výstupní oddělení je speciálním ubytovacím zařízením v rámci výkonu TOS, v němž jsou určité skupiny odsouzených připravovány na samostatný způsob života po jejich propuštění. Do výstupního oddělení se zpravidla umísťují odsouzení, kterým byl uložen TOS na dobu delší než tři roky. Zákon nicméně umožňuje zařazovat do výstupního oddělení prakticky všechny odsouzené bez rozdílu délky vykonávaného trestu, tedy i krátkodobě odsouzené osoby, je-li splněna podmínka potřeby pomoci při vytváření podmínek pro samostatný způsob života. Do výstupního oddělení jsou odsouzení dle ust. § 12 ŘVTOS umísťováni zpravidla šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu, a to na základě návrhu odborných zaměstnanců a konečného rozhodnutí ředitele věznice. Při prohlídce Věznice Rapotice jsem navštívil jak výstupní oddělení dohledového typu věznice, tak výstupní oddělení věznice s dozorem. Z hlediska svého hmotného zařízení se obě výstupní oddělení od sebe nijak zvlášť neodlišují, přičemž poskytují poměrně výrazný komfort oproti běžnému oddělení. Patrně i z tohoto důvodu se dle vyjádření sociálního pracovníka Řepky odsouzení umístění ve výstupním oddělení mnohdy společensky povyšují nad odsouzenými zařazenými v běžném oddělení.¹³² Ve výstupním oddělení jsou na základě ust. § 74 odst. 2 ZVTOS uskutečňovány programy zacházení zaměřené na přípravu odsouzeného pro samostatný způsob života. Odsouzení například navštěvují

¹³¹ Individuálně určené osobě je prominut nebo zmírněn pravomocně uložený trest – tzv. agraciace

¹³² Rozhovor se sociálním pracovníkem Věznice Rapotice J. Řepkou ze dne 12. 3. 2013.

v doprovodu vychovatele úřad práce, učí se společenskému soužití, přivykají si na běžné a každodenní práce jako je praní, drobné vaření, uklízení apod.¹³³ Pro všechny odsouzené, bez rozlišování délky jejich uloženého TOS, musí být dle ust. § 41 odst. 4 v rámci programu zacházení vytvářeny podmínky pro samostatný způsob života, a to alespoň tři měsíce před jejich propuštěním. K naplnění tohoto zákonného požadavku je v souladu s ust. § 75 ZVTOS vytvořen mezi věznicí, příslušnými orgány sociálního zabezpečení, potažmo i odsouzeným, systém vzájemné spolupráce, prostřednictvím něhož jsou odsouzeným včasné poskytovány důležité sociálněprávní informace.¹³⁴

Nežli je odsouzený na základě jednoho ze shora uvedených důvodů propuštěn na svobodu, musí být ze strany VSČR učiněny nezbytné úkony s propuštěním spojené, uvedené zejména v ust. § 13 a § 14 ŘVTOS. Věznice dbá, aby odsouzený byl z výkonu TOS propouštěn s platnými osobními doklady totožnosti. Pokud dojde ke ztrátě platnosti osobních dokladů odsouzeného během výkonu trestu, je v zásadě povinností věznice zajistit jejich aktualizaci. Před propuštěním je u odsouzeného provedena preventivní výstupní lékařská prohlídka. Následně jsou odsouzenému vydány jeho věci uložené v úschově věznice a jsou mu vyplaceny případné finanční prostředky vedené na jeho osobním účtu. Nemá-li odsouzený finanční prostředky, které by mu umožnily cestu do místa bydliště a současně si finanční prostředky nemůže ani obstarat od blízkých či z jiných zdrojů, věznice pro tento účel poskytne odsouzenému vratnou půjčku, a to až do výše 2.000,- Kč. Odsouzený je před propuštěním z výkonu TOS řádně poučen o tom, u kterých orgánů je povinen se hlásit. Poučení o povinnostech a právech uchazečů o zaměstnání a o tom, že je v zájmu odsouzeného dostavit se do tří dnů od propuštění ke koordinátorovi péče o občany společensky nepřizpůsobivé, popřípadě ke svému zaměstnavateli, musí být provedeno prokazatelně.

¹³³ MOTEJL, Otakar; VARVAŘOVSKÝ, Pavel a BLECHA, Marek a kol. *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*; 6. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 336 s. ISBN 978-80-7357-606-6. S. 18-19.

¹³⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3. S. 206.

Odsouzenému je vystaveno potvrzení o propuštění z výkonu TOS a ve stanovený den mezi 8:00 a 16:00 hodinou odsouzený opouští bránu věznice. Výkon TOS je tak zpravidla ukončen.¹³⁵

7.5.1 Podmínečné propuštění z výkonu TOS

Podmínečné propuštění z výkonu TOS je možné označit za nejčastěji využívaný trestněprávní institut, prostřednictvím něhož je odsouzeným předčasně ukončován výkon TOS, potažmo tedy i výkon KTOS. Převážně z tohoto důvodu o podmíněčném propuštění z výkonu TOS podrobněji pojednávám. Institut podmíněčného propuštění vychází z myšlenky tzv. progresivního výkonu TOS, tedy z myšlenky záměrného postupného snižování přísnosti trestu, v závislosti na míře nápravy odsouzeného.¹³⁶

Jak již bylo v předešlé podkapitole rámcově objasněno, o podmíněčném propuštění odsouzeného z výkonu TOS může být obecně uvažováno v případě, kdy zejména v průběhu výkonu trestu odsouzený svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení¹³⁷ a současně lze s jistou mírou pravděpodobnosti očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo za dovršení nápravy odsouzeného převezme záruku soud. Tyto základní podmínky nalezneme v ust. § 88 odst. 1 TrZ. Prosté naplnění těchto podmínek však k podmíněčnému propuštění odsouzeného zpravidla nepostačuje. Odsouzený totiž v zásadě musí v souladu s ust. § 88 odst. 1 písm. a) TrZ vykonat alespoň polovinu soudem uloženého TOS. U závažnějších forem trestné činnosti, taxativně vyjmenovaných v ust. § 88 odst. 4 TrZ, může být osoba podmíněčně propuštěna až po vykonání dvou třetin uložené délky trestu. Naopak o jistém zvýhodnění lze hovořit u odsouzených, jimž byl uložen TOS poprvé, nikoliv však za zvlášť závažný

¹³⁵ MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9. S. 169-177.

¹³⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. S. 599.

¹³⁷ Nutné a současně velmi složité je odlišit, zda odsouzený skutečně pozitivně změnil své hodnoty a postoje nebo se pouze dokonale adaptoval na vězeňský život v rámci procesu prizonizace. Tamtéž S. 601.

zločin. V takovém případě může soud rozhodnout o podmíněčném propuštění již po vykonání trestu v délce jedné třetiny. Z uvedeného je zřejmé, že KTOS spadají do podmínky vykonání alespoň jedné poloviny uložené délky trestu a v případě prvotrestaných alespoň jedné třetiny délky. V nedávné době novelizované ust. § 88 odst. 2 TrZ však zachází ještě dále. V případě, kdy odsouzený za přečin prokázal svým vzorným chováním a plněním povinností, že dalšího výkonu trestu odnětí svobody již není třeba, může soud rozhodnout o jeho podmíněčném propuštění i před vykonáním stanovené jedné poloviny či jedné třetiny délky trestu. Navrhnout takové podmíněčné propuštění je v souladu s ust. § 331 TrŘ oprávněn státní zástupce, ředitel kmenové věznice a sám odsouzený pouze v případě, připojí-li ředitel kmenové věznice k tomuto návrhu své kladné stanovisko, z kterého je zřejmé, že odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že pokračování ve výkonu TOS již není třeba. Pokud podmíněčné propuštění ve smyslu ust. § 88 odst. 2 TrZ navrhne soudu státní zástupce, soud může jeho návrhu nevyhovět pouze v případě, je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život. Takovému návrhu ředitele věznice na podmíněčné propuštění z výkonu TOS je tedy přikládán značný právní význam, zcela nepochybně pramenící z předpokladu, že ředitel věznice je osobou, která dokáže nejlépe rozpoznat proměnu hodnot a postojů u odsouzeného. Předpoklad je zcela logický, jelikož ředitel věznice s odsouzeným přichází osobně nebo prostřednictvím svých podřízených do velice blízkého, někdy i každodenního kontaktu. Osobně považují posílení návrhu a potažmo i samotného postavení státního zástupce v procesu podmíněčného propouštění z výkonu TOS za velice pozitivní legislativní krok, který nepochybně napomůže efektivnějšímu fungování institutu podmíněčného propuštění.

Jak již pramení ze samotného názvu popisovaného institutu, propuštění z výkonu trestu je podmíněčné. Odsouzený je tak na základě podmíněčného propuštění sice propuštěn na svobodu, avšak pod hrozbou vykonání zbytku TOS, nebude-li po určenou zkušební dobu dodržovat soudem stanovené podmínky. Dle ust. § 89 odst. 1 TrZ může být zkušební doba u odsouzených za přečin stanovena až

v délce tři roky a u odsouzených za zločin v délce jeden až sedm let. Po čas zkušební doby může soud odsouzenému uložit přiměřená omezení a povinnosti uvedené v ust. § 48 odst. 4 TrZ, a to ve snaze vést odsouzeného k řádnému životu. Nad osobou podmíněčně propuštěnou může soud taktéž vyslovit dohled, který je následně vykonáván Probační a mediační službou ČR dle ust. § 49 až ust. § 51 TrZ. Pokud odsouzený vedl po zkušební dobu řádný život a plnil soudem uložené podmínky podmíněčného propuštění, soud vysloví, že se odsouzený osvědčil. V opačném případě je zpravidla rozhodnuto o povinnosti odsouzeného vykonat zbytek výkonu TOS a ve výjimečných případech může být odsouzenému stanoven dosud neuložený dohled probačního úředníka, prodloužena zkušební doba nebo stanovena dosud neuložená omezení a přiměřené povinnosti. Nyní se již jen v krátkosti vrátíme k dílčím procesněprávním aspektům institutu podmíněčného propuštění. Jak již bylo uvedeno, návrh na podmíněčné propuštění může podat i sám odsouzený, přičemž pokud se nejedná o návrh ve smyslu ust. § 88 odst. 2 TrZ, není pro akceptaci návrhu soudem vyžadováno žádné souhlasné stanovisko ředitele věznice. Pokud odsouzený po uplynutí zákonem stanovené lhůty podal návrh na podmíněčné propuštění a jeho žádosti nebylo soudem vyhověno, odsouzený může dle ust. § 331 odst. 1 TrŘ svoji žádost opakovat nejdříve po uplynutí šesti měsíců. Ust. § 333 TrŘ pak ukládá soudu povinnost rozhodnout o návrhu do třiceti dnů od jeho doručení, nebrání-li mu v tom důležité důvody. Dle vyjádření ředitele Věznice Rapotice však tato lhůta nebývá ve vztahu k této věznici a odsouzeným zpravidla soudem dodržována, když rozhodnutí o podmíněčném propuštění bývají učiněny obvykle v časovém horizontu jednoho až dvou měsíců. Ředitel věznice tedy i z tohoto důvodu u naprosté většiny krátkodobých trestů nenavrhuje příslušnému soudu podmíněčné propuštění odsouzeného z výkonu trestu.¹³⁸

Na základě shora uvedených skutečností jsem nabyl přesvědčení, že odsouzení ve výkonu KTOS jsou oproti odsouzeným k výkonu střednědobého či dlouhodobého TOS v rámci institutu podmíněčného propuštění do jisté míry

¹³⁸ Rozhovor s ředitelem Věznice Rapotice P. Ondráškem a jeho 1. zástupcem D. Gáčem ze dne 12. 3. 2013.

znevýhodnění. Jednoměsíční zákonná lhůta k rozhodnutí soudu o podmíněčném propuštění je totiž pro odsouzeného ke KTOS již sama o sobě poměrně dlouhá. Pokud navíc dochází k prodlužování této lhůty, a to ať již ze zákonného důvodu či nikoliv, odsouzení ke KTOS se na základě podmíněčného propuštění dostávají na svobodu povětšinou několik málo týdnů před uplynutím celého uloženého trestu. Krátkodobě odsouzení taktéž disponují mnohem kratším časovým úsekem k prokázání svého polepšení, příkladného chování a plnění povinností dohlízejícím zaměstnancům VSČR, kteří by mohli iniciovat samotné podmíněčné propuštění odsouzeného anebo alespoň dosvědčit proběhnuvší nápravu odsouzeného u soudu. Z pohledu KTOS a podmíněčného propuštění zůstává i nadále velice problematické ustanovení § 331 odst. 1 TrŘ, které zakazuje odsouzenému opakovat svoji žádost o podmíněčné propuštění, dokud od okamžiku zamítnutí žádosti předchozí neuplynulo šest měsíců. Uvedená lhůta byla poměrně nedávnou novelizací TrZ snížena z původních dvanácti měsíců na měsíců šest. Přesto však považuji tuto zkrácenou lhůtu ve vztahu ke KTOS za nepřiměřeně dlouhou. Šestiměsíční lhůta pro opakování žádosti o podmíněčné propuštění totiž pro odsouzeného k výkonu KTOS znamená jediné, a to že o podmíněčné propuštění bude moci právoplatně zažádat pouze jednou. Pokud jeho žádosti nebude soudem vyhověno a nebude nový návrh iniciován ředitelem věznice nebo státním zástupcem, odsouzený s největší pravděpodobností vykoná stanovený TOS v jeho plné délce. Ve vztahu k uvedeným výtkám bych považoval za vhodné, aby návrhy na podmíněčné propuštění osob ve výkonu KTOS byly soudem vyřizovány prioritně a ve zkrácené lhůtě maximálně čtrnácti dní. Současně by osobám ve výkonu KTOS mělo být umožněno opakovat svoji žádost nikoliv až po šesti měsících od žádosti poslední, nýbrž přibližně každé dva měsíce.

7.5.2 Recidiva

Recidiva ve svém nejobecnějším významovém pojetí vyjadřuje „něco“, co se opakuje, vrací nebo obnovuje. S ohledem na zaměření této práce je vymezení pojmu recidiva poměrně komplikované. Lze však úvodem konstatovat, že recidiva

vždy ve svém základu souvisí s opakováním trestné činnosti. Pojetí recidivy a potažmo i osoby recidivisty, jakožto osoby dopouštějící se recidivy, můžeme rozdělit do celkem tří ucelených přístupů, a to přístupu trestněprávního, kriminalistického a penologického. Každý z těchto přístupů akceptuje odlišné podmínky, při jejichž naplnění je možné osobu považovat za recidivistu. Dle jednotlivých přístupů jsou pak zpracována určitá statistická data, která se ve vztahu k recidivě od sebe logicky liší. Aby bylo možné zjistit, která statistická data a který z přístupů je ve vztahu k výkonu KTOS využitelný, je nutné provést v základních rysech jejich vysvětlení. V kontextu této práce je důležitá zejména recidiva ve smyslu opětovného páchaní trestné činnosti poté, kdy odsouzený vykonal alespoň částečně soudem uložený KTOS. V tomto ohledu totiž přítomnost recidivy znamená, že snahy o nápravu odsouzeného a jeho úspěšné zařazení do majoritní společnosti zcela selhaly a ve výsledku se tak trest odnětí svobody minul svým účelem. Nyní se již budu věnovat blíže jednotlivým přístupům.

Pojetí trestněprávní označuje za osobu recidivistu toho, jež se po právní moci a vykonatelnosti odsuzujícího rozsudku dopustil dalšího trestného činu. Pokud však v mezidobí došlo ve vztahu k odsouzenému k zahlázení jeho odsouzení nebo k jiné zákonné fikci, jejímž důsledkem je, že se na odsouzeného hledí, jako by nebyl odsouzen, v takovém případě nemůže být odsouzený za recidivistu v žádném případě označen. Je tedy zřejmé, že trestněprávní přístup není pro účel zjištění recidivy osob po výkonu KTOS využitelný. Trestněprávní přístup totiž zaprvé nezohledňuje druh uložené trestněprávní sankce. Zadruhé za osobu recidivistu může být označena i osoba, která trest uložený pravomocným a vykonatelným soudním rozhodnutím doposud nevykonala.¹³⁹ Pojetí kriminologické označuje za recidivistu osobu, jež opakovaně spáchala trestný čin, avšak bez ohledu na to, zda byla osoba za trestný čin odsouzena, potrestána, nebo vůbec kdy stíhána. Kriminologické pojetí recidivy současně ve vztahu k pachateli trestného činu

¹³⁹ NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie a ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0. S. 333.

nezohledňuje jakékoliv případné zahlazení jeho odsouzení.¹⁴⁰ Takovéto pojetí recidivy je pro potřeby této práce taktéž nevyhovující. Opět zde není zohledňováno alespoň částečné vykonání TOS odsouzeným. Penologické pojetí recidivy označuje za recidivistu osobu, jež se po alespoň částečném vykonání TOS opětovně dopustila trestného činu nebo i více trestných činů, na základě čehož je následně tato osoba opětovně uvězněna.¹⁴¹ Z uvedeného vyplývá, že penologické pojetí recidivy již zohledňuje alespoň částečné vykonání TOS, nicméně se omezuje pouze na osoby, kterým byl opětovně soudem uložen TOS a nepřihlíží k případům, kdy se odsouzený po výkonu TOS dopustí trestné činnosti a přitom mu je uložen trest jiný.

S ohledem na vše v předešlém odstavci uvedené je zřejmé, že žádné z uvedených pojetí recidivy není plně využitelné pro posouzení recidivy trestné činnosti odsouzených, po jejich alespoň částečném výkonu KTOS. Nicméně určité závěry lze vyvodit z omezených statistických údajů penologického pojetí recidivy, které jsou obsaženy ve statistických ročenkách VSČR do roku 2005. Do konce roku 2010 byly penologické údaje o recidivě odsouzených ze statistických ročenek bohužel vyřazeny. Poslední veřejně přístupnou statistickou ročenkou je statistická ročenka VSČR za rok 2011, která se k publikaci cenných penologických údajů o recidivě navrácí. V příloze č. 6 této práce jsou obsaženy kompletní penologické údaje o recidivě ke dni 31. 12. 2004 a 31. 12. 2005, obsažené ve statistické ročence VSČR za rok 2005. Příloha č. 7 pak obsahuje totožné statistické údaje, avšak ke dni 31. 12. 2011. Z uvedených příloh je zřejmé, že vězeňská populace ke konci roku 2004 a 2005 byla z hlediska zastoupení počtu recidivistů téměř totožná. Ke konci roku 2004 bylo z celkového počtu 15.074 uvězněných osob 5.907 (39,19 %) ve výkonu TOS poprvé, recidivistů se ve výkonu TOS nacházelo 9.167 (60,81 %). Ke konci roku 2005, z celkového počtu 16.077 uvězněných osob bylo 6.236 (38,79 %)

¹⁴⁰ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminální recidiva recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 302 s. ISBN 978-80-7338-119-6. S. 10.

¹⁴¹ Tamtéž.

ve výkonu TOS poprvé, recidivisti tak byli zastoupeni v počtu 9.841 (61,21 %).¹⁴² Porovnáme-li uvedená data z roku 2004 a 2005 s totožnými daty ke dni 31. 12. 2011, zjistíme, že podíl recidivistů ve vězeňské populaci zůstává prakticky neměnný. Ke konci roku 2011 se nacházelo ve výkonu TOS celkem 20.541 osob, z nichž bylo 7.601 (37 %) poprvé ve výkonu TOS a zbylých 12.940 osob (63 %) je možné označit za recidivisty.¹⁴³ Posoudíme-li komplexně statistická data uvedená zde a obsažená v přílohách č. 6 a č. 7 této práce, můžeme konstatovat, že recidivisté jsou ve vězeňské populaci velice výrazným způsobem zastoupeni. Nápravné působení předcházejícího TOS vůči těmto recidivistům zcela selhalo, a to dokonce častokrát opakovaně. Problematikou recidivy odsouzených po výkonu KTOS se zabýval taktéž kolektiv autorů pod vedením Z. Karabce ve své studii krátkodobých trestů odnětí svobody z roku 2000. Uvedená studie analyzovala rejstřík trestů 2.640 mužů, kteří jednak v roce 1998 dosáhnou nebo dosáhli 30 let¹⁴⁴ svého věku a současně byli alespoň jedenkrát ve výkonu KTOS v délce do jednoho roku. Z uvedené studie vyplývá, že ze zkoumaného vzorku 2.640 osob, 2.337 osob spáchalo po propuštění z výkonu KTOS další trestný čin, což je přibližně 89 % z celku. Součástí vzorku 2.640 osob bylo taktéž 695 prvopachatelů, z nichž recidivovalo 396 osob, tedy 59 %. Ze zjištěných informací byl vyvozen závěr o neúčinnosti KTOS z hlediska individuální prevence a o negativním vlivu tohoto trestu na možnosti řádné reintegrace odsouzeného do majoritní společnosti.¹⁴⁵

Přestože jsem osobně přesvědčen, že pokud by byla provedena obdobná

¹⁴² *Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2005*[online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202005.pdf.

¹⁴³ *Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2011*. [online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf.

¹⁴⁴ Ve studii je vysloven obecný předpoklad, že trestnou činnost nejčastěji páchají muži ve věku do 30 let.

¹⁴⁵ KARABEC, Zdeněk; DIBLÍKOVÁ, Simona a MACHÁČKOVÁ, Radka. *Krátkodobé tresty odnětí svobody. Závěrečná studie z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2000 [cit. 3. 2. 2013]. 105 s. ISBN 80-86008-76-2. S. 85-87. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>.

studie s aktuálními daty, její výsledky by byly stejné či obdobné ve srovnání se studií z roku 2000, pouze na základě uvedené studie z roku 2000 a dostupných statistických údajů není možné učinit jednoznačný závěr o selhávání KTOS ve smyslu individuální prevence.

8 Zhodnocení KTOS z hlediska naplňování účelu trestu a návrhy *de lege ferenda*

V průběhu zpracovávání této práce byly odhaleny a současně popsány mnohé problematické aspekty výkonu KTOS. Hlavním cílem následující kapitoly je tyto problematické aspekty uceleně shrnout, zkonfrontovat je s vymezeným účelem trestu a navrhnout patřičné změny.

První z dílčích účelů trestu spočívá v zabránění pachateli trestného činu v páchání další trestné činnosti. Dospěl jsem k závěru, že naplnění tohoto dílčího účelu trestu je v rovině tzv. zabraňující individuální represe přinejmenším zpochybnitelné. Odsouzení ke KTOS se totiž poměrně často ocitají mimo areál věznice, a to ať již z důvodu výkonu zaměstnání nebo na základě rozhodnutí ředitele věznice o povolení účasti odsouzeného na kulturních, výchovných, osvětových, duchovních a jiných akcích. Důležité je uvést, že tito odsouzení se v době mimo areál věznice zpravidla nenachází pod soustavným dohledem příslušníků či zaměstnanců VSČR. V tomto ohledu je tedy zřejmé, že odsouzenému prakticky nic nebrání v případném zneužití volného pohybu mimo věznici a potažmo i k dalšímu páchání trestné činnosti. Pokud je odsouzenému umožněn samostatný pohyb mimo areál věznice z důvodu, že nepředstavuje pro společnost žádné riziko, je další setrvání odsouzeného ve výkonu TOS zcela nadbytečné a zpravidla by mělo přistoupeno k podmíněčnému propuštění odsouzeného z výkonu TOS, za současného stanovení zkušební doby a přiměřených omezení a povinností. Další setrvání odsouzeného ve výkonu KTOS se jinak v tomto ohledu dostává do konfliktu se zásadou *ultima ratio* ve vztahu k ukládání TOS a se zásadou přiměřenosti trestní sankce.

Druhým dílčím účelem trestu je vychovat odsouzeného k řádnému životu, neboli tzv. individuální prevence. V tomto ohledu jsem dospěl na základě zjištěných poznatků k jednoznačnému závěru, že výkon KTOS tento dílčí účel trestu v zásadě nenaplňuje. Pokud jsou kdy vůbec u odsouzených ke KTOS zpracovávány resocializační programy zacházení, krátkodobost trestu v podstatě

neumožňuje dosáhnout jejich uskutečňováním kýžených výsledků. Zaměstnávání odsouzených ve výkonu KTOS, jakožto patrně nejvýznamnější resocializační nástroj výkonu trestu, je taktéž velice omezené. Odsouzení ve výkonu KTOS totiž nejsou zpravidla zařazováni na pracoviště a jejich pozitivní pracovní návyky pozvolna upadají. Nápravným a resocializačním snahám pak jistě taktéž nenapomáhá tzv. prizonizace, jež postihuje prakticky všechny odsouzené, osoby ve výkonu KTOS nevyjímaje. Výsledkem prizonizace je pak zpravidla komplexní degradace osobnosti odsouzeného s nežádoucími dezintegračními důsledky. V tomto ohledu jsou taktéž nezanedbatelné důsledky stigmatizace odsouzeného. Odsouzený je po vykonání KTOS majoritní společností často ostrakizován. Z dostupných statistických dat o recidivě odsouzených po alespoň částečném výkonu KTOS, povzbudivé výsledky taktéž nevyplývají. V této souvislosti jsem přesvědčen, že je nutné změnit celkový přístup k uskutečňování reintegračních programů zacházení. Programy zacházení by se měly s veškerým nasazením zaměřovat primárně na osoby prvotrestané bez ohledu na délku uloženého trestu, a na osoby mladistvých. Ve vztahu k osobám několikanásobných recidivistů by pak měly být programy zacházení omezeny na minimální úroveň, jelikož představa napravení těchto osob je mnohdy zcela utopická. Současně by bylo patrně vhodné, aby osoby prvotrestané KTOS vykonávaly svůj trest zcela odděleně od zbytku odsouzených, za účelem zamezení blízkého kontaktu mezi osobami více narušenými a osobami narušenými méně.

Třetí a současně i poslední dílčí účel trestu spočívá ve výchovném působení trestu i na ostatní členy společnosti, tedy v tzv. generální prevenci. Určit, zda KTOS naplňuje tento dílčí účel je velice těžko objektivně měřitelné. I na základě svého pozorování ve Věznici Rapotice jsem nabyt přesvědčení, že i tento dílčí účel trestu ve vztahu ke KTOS selhává. Výkon TOS je v současné době bezesporu plně humanizován. Humanizace výkonu TOS však dosáhla takové úrovně, že velká část odsouzených si společně s nástupem do výkonu TOS zvyšuje svoji úroveň životních podmínek. Odsouzení dostávají pravidelnou vyváženou stravu, mají vždy střechu nad hlavou, minimálně osm hodin spánku, vhodně temperované cely nebo

ložnice, mohou se věnovat rozličným zálibám a takto bychom mohli pokračovat ještě dlouho. KTOS tak představuje pro potenciální pachatele trestných činů přípustné riziko, dokonce se můžeme setkat s případy, kdy některé osoby záměrně svým jednáním usilují o odsouzení k výkonu KTOS. Patrně nejvhodnější by bylo tyto humanizované podmínky výkonu KTOS zachovat, případně dále rozvinout pouze u prvotrestaných pachatelů. Opakovaný výkon KTOS by se pak měl již zásadně lišit. Výkon trestu by měl být v takovém případě mnohem přísnější, avšak při zachování jeho humánnosti. Současným paradoxem výkonu KTOS zůstává, že osoby ve výkonu KTOS jsou v jistých oblastech výkonu trestu znevýhodněni oproti ostatním odsouzeným. Znevýhodnění se nejvýrazněji projevuje ve snížené možnosti mobility krátkodobě odsouzených v rámci PSVD a obzvláště pak v oblasti dotýkající se institutu podmíněčného propuštění z výkonu TOS. Soudní lhůta určená k rozhodnutí soudu o podaném návrhu na podmíněčné propuštění je pro odsouzeného ve výkonu KTOS neúměrně dlouhá. V tomto ohledu navrhuji její zkrácení, a to přibližně na poloviční délku. Současně by o návrhu osoby ve výkonu KTOS mělo být soudem rozhodováno prioritně před návrhy vztahujícími se k osobám recidivujícím. Velice limitující je také zákonná lhůta šesti měsíců pro opakování žádosti odsouzeného o podmíněčné propuštění z výkonu trestu. Osoby ve výkonu KTOS jsou prakticky omezeni na pouze jedinou možnost k podání této žádosti. Je-li žádost o podmíněčné propuštění příslušným soudem zamítnuta, krátkodobě odsouzený zpravidla vykoná celý zbytek trestu. V této souvislosti by bylo vhodné umožnit odsouzeným ve výkonu KTOS opakovat své žádosti o podmíněčné propuštění přibližně po dvou měsících.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo dle zadání poskytnout co možná nejucelenější hmotněprávní i procesněprávní pohled na výkon nepodmíněného krátkodobého trestu odnětí svobody v České republice a na základě historicko-právního vymezení účelu a funkcí trestu a převážně pak v tomto kontextu, odhalit a popsat jeho problematické aspekty, se současným učiněním návrhů *de lege ferenda*. Autor této práce je přesvědčen, že stanovenému cíli se vcelku podařilo dostát. Práce staví převážně na silné teoretické části v podobě historicko-právního vymezení účelu a funkcí trestu a na důsledném zařazení KTOS do systému trestněprávních sankcí. Definiční vymezení délky KTOS bylo poněkud problematické, avšak podařilo se KTOS z hlediska jeho délky pevně zakotvit. Druhá polovina práce pak v základních rysech a při současném zachování své ucelenosti, popisuje výkon KTOS od pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu po propuštění odsouzeného z výkonu trestu. Problematické aspekty výkonu KTOS jsou průběžně kladeny do popředí a v závěrečné kapitole byly komplexně shrnuty a vyhodnoceny s uvedením návrhů *de lege ferenda*.

V průběhu psaní této diplomové práce se samozřejmě vyskytly i jisté komplikace, které bylo nutné překonat. V závěru se však zmíním pouze o jediné. O problematických aspektech krátkodobého trestu odnětí svobody se v rámci odborné společnosti vedou velmi časté a kritické diskuze. U těchto diskuzí však vesměs vše začíná a končí. Zpracovávanému tématu se prakticky nevěnují žádné literární zdroje a pokud ano, tak pouze ve velice omezeném rozsahu. Nedostatek těchto literárních zdrojů jsem se však pokusil vyvážit prostřednictvím učiněných nestandardizovaných rozhovorů s osobami rozličných profesí, jež se s problematikou KTOS každodenně setkávají.

Na samotný závěr této práce lze konstatovat, že s výkonem KTOS je obecně spjata celá řada problematických aspektů, které ve svém celku v zásadě způsobují, že u naprosté většiny odsouzených neplní výkon KTOS svůj účel. Výkon KTOS zpravidla nenaplnuje jednotlivé dílčí účely trestu a potažmo tedy ani hlavní účel

trestu v podobě ochrany společnosti před trestnými činy. O splnění účelu trestu lze uvažovat vesměs pouze u osob, jež do výkonu trestu přicházejí z plnohodnotně fungujícího života. U této skupiny odsouzených, která je z hlediska svého početního zastoupení zcela marginální, může KTOS sehrát určitou šokovou roli, kdy odsouzení opouští věznicí se slovy: „*Sem se již nikdy nechci vrátit...*“. U recidivujících osob v penologickém pojetí se účel KTOS prakticky zcela mívá svým účinkem. Na obhajobu vězeňských zařízení je však korektní uvést, že u mnohých recidivistů je náprava odsouzeného po čas výkonu KTOS zkrátka utopií. U odsouzeného selhala v jeho výchově rodina, škola, potažmo i celá společnost a představit si, že odsouzený bude napraven v průběhu KTOS je logický nonsens. KTOS má tedy na místo resocializačních účinků spíše účinky dezintegrující, jelikož ve vězeňském prostředí se vyskytuje na jednom místě příliš negativních prvků. Je mně samozřejmě jasné, že KTOS asi nebude možné ze systému trestněprávních sankcí zcela vyloučit, nicméně nepromění-li se současné podmínky výkonu KTOS, ukládání těchto trestů by mělo být v co největší míře omezeno. V tomto ohledu se nabízí například upravení výměr trestních sazeb u skutkových podstat zvláštní části TrZ. Udělovat pachateli trestného činu KTOS v délce od nuly do několika měsíců je za současných podmínek zcela neúčelné a mimo jiné i neekonomické. Taktéž by pravděpodobně měla být otevřena širší odborná diskuze o dekriminální části trestného činu zanedbání povinné výživy. Vykonání KTOS za trestný čin zanedbání povinné výživy zpravidla nevede k nápravě odsouzeného, odsouzenému dlužná částka na výživném po čas výkonu trestu narůstá, přičemž platební povinnost se odsouzenému obnovuje okamžitě po jeho propuštění na svobodu. Je logické, že odsouzený se ocitá v prakticky bezvýhodné dluhové pasti, která mnohdy končí jeho opětovným odsouzením. KTOS by měly být obecně nahrazovány tresty alternativními, a to ať již v podobě trestu domácího vězení, peněžitého trestu, trestu obecně prospěšných prací, tak v podobě trestů jiných. Současně by mělo být zváženo, zdali skutečně neutvořit samostatné vězeňské zařízení pro osoby prvotrestané KTOS s přívětivým a humanizovaným přístupem a prostředím. V takových podmínkách by jistě byly

eliminovány škodlivé faktory společného výkonu KTOS různých skupin odsouzených. Výkon KTOS recidivujících osob by pak měl být naopak zpřísněn, a to ať již z hlediska samotného výkonu trestu, tak z hlediska jeho soudem uložené délky.

Doufám, že alespoň některé návrhy uvedené v této práci budou zákonodárcem nevědomky v blízké době vyslyšeny a výkon KTOS tak snad lépe a u většího počtu odsouzených naplní stanovený účel trestu.

Použité zdroje a literatura

Monografie, publikace, sborníky

1. BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.
2. ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan a FIRSTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0.
3. FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd., Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. 265 s. ISBN 978-80-7418-041-5.
4. GRŮVS. *Co zmůžou programy zacházení*. České vězeňství. 2011, č. 2, 45 s. ISSN 1213-9297.
5. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
6. CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné obecná část*, Praha: Linde Praha, a.s., 2009. 292 s. ISBN 978-80-7201-785-0. S. 275-276.
7. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
8. JIŘIČKA, V. *S kým zacházet – a jak?*. České vězeňství. 2011, č. 2, 45 s. ISSN 1213-9297.
9. KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9.
10. KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 240. s. ISBN 978-80-7357-706-3.
11. KARABEC, Zdeněk. *Problematika krátkodobých trestů odnětí svobody*. České vězeňství. 2000, č. 2, 72 s. ISSN 1213-9297.
12. KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd.

- Praha: C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
13. LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
 14. LYONS, Lewis. *Historie Trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & CO., 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4.
 15. MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. vyd., II. díl. Praha: LINDE Praha a.s., Právnické a ekonomické nakladatelství, 2002. 985 – 1842 s. ISBN 80-7201-377-7.
 16. MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminální recidiva recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 302 s. ISBN 978-80-7338-119-6.
 17. MATOULEK, Josef a SEJKOROVÁ, Helena. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. 2011. 224 s. ISBN 978-80-87212-89-9.
 18. MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra a KUČTA Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 76 s. ISBN 80-210-1248-X.
 19. MOTEJL, Otakar; VARVAŘOVSKÝ, Pavel a BLECHA, Marek a kol. *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv; 6*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 336 s. ISBN 978-80-7357-606-6.
 20. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie a ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
 21. PRUNEROVÁ, M. *Chystáme všeobecnou pracovní povinnost vězňů. České vězeňství*. 2012, č. 1, 45 s. ISSN 1213-9297.
 22. PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Přeložil HENDL, Jan. Praha: Portál, 2008. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
 23. ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2000. 303 s. ISBN 80-7178-461-3.
 24. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6. S. 8.
 25. SOLAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav a CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *System*

- českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 157, 505, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9.
26. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1503-3011 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
28. ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní. Obecná část. Multimediální učební text*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 101 s. ISBN 978-80-210-5853-8.

Elektronické zdroje

1. *Justice.cz – oficiální server českého soudnictví: infoData: Ročenka třetí část – statistická ročenka kriminality 2012*. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.
2. KARABEC, Zdeněk; DIBLÍKOVÁ, Simona a MACHÁČKOVÁ, Radka. *Krátkodobé tresty odnětí svobody. Závěrečná studie z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2000 [cit. 3. 2. 2013]. 105 s. ISBN 80-86008-76-2. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>.
3. KÝR, Aleš. *Vězení a vězeňství*. In: *Historická penologie*. č.1. [online]. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006 [cit. 17. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf.
4. *Vězeňská služba České republiky: Elektronický monitoring sníží náklady za věznění* [online]. VSČR [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-22/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>.
5. *Vězeňská služba České republiky: Mapa věznic, vazebních věznic a*

- detenčních ústavů ČR* [online] VSČR [cit. 9. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>.
6. *Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – prosinec 2012.* [online] GŘVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistik%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH12-2012.pdf.
 7. *Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – únor 2013.* [online] GŘVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistik%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2013/MSH02-2013.pdf.
 8. *Vězeňská služba České republiky: Nástupní oddělení: Výkon trestu* [online] VSČR [cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-horni-slavkov-74/o-nas-1579/zamestnavani-od-souzenych-602/nastupni-oddeleni-5692>.
 9. *Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2005.* [online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202005.pdf.
 10. *Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2011.* [online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf

Ostatní zdroje

1. Rozhovor s JUDr. Jiřím Mastným ze dne 18. 2. 2013 - státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Třebíči
2. Rozhovor s Mgr. Jaroslavem Nemeškalem ze dne 18. 2. 2013 - státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Třebíči
3. Rozhovor s JUDr. Vladimírem Kristýnem ze dne 20. 2. 2013 - současným advokátem zaměřujícím se na trestní právo a bývalým trestním soudcem Městského soudu v Brně
4. Rozhovor s JUDr. Jiřím Šoukalem ze dne 25. 2. 2013 – trestním soudcem Krajského soudu v Brně
5. Rozhovor s plk. PhDr. Petrem Ondráškem ze dne 12. 3. 2013 - ředitelem Věznice Rapotice a plk. Mgr. Dušanem Gáčem - zástupcem ředitele Věznice Rapotice
6. Rozhovor s Mgr. Janem Řepkou ze dne 12. 3. 2013 - sociálním pracovníkem Věznice Rapotice

Legislativa

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 12. 2012].
2. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 12. 2012].
3. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 12. 2012].
4. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 2. 2013].
5. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In: [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR

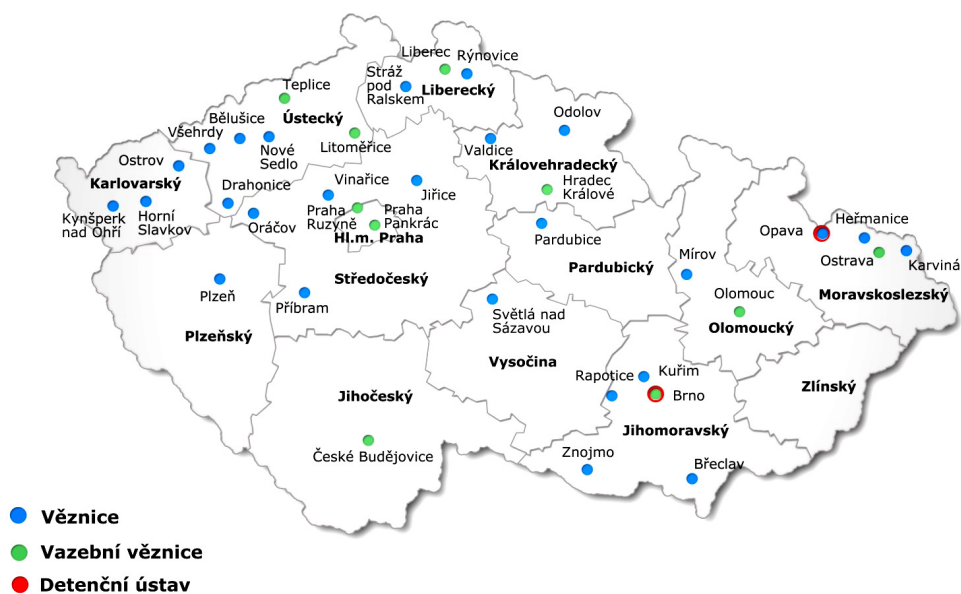
[cit. 16. 12. 2012].

6. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 2. 2013].
7. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 1. 2013].
8. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2013].
9. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2010 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 3. 2013].
10. Vládní návrh č. 410/0 na vydání zákona trestní zákoník, Důvodová zpráva k § 37 trestního zákoníku, In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 1. 2. 2013].

Obrazové a tabulkové přílohy

Příloha č. 1:

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

146

¹⁴⁶ *Vězeňská služba České republiky: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR* [online] VSČR [cit. 9. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-v-eznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>.

Příloha č. 2:

Celkové stavy osob ve výkonu trestu odnětí svobody ke dni 31. 12. 2012

ODSOUZENÍ												
Dohled		Dozor		Ostraha		Zvýšená ostraha		Mladiství		Úhrnem		Celkem odsouzení
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
		18		686						704	0	704
3		139	9	64	2	4		2		212	11	223
2		16	2	15		5				38	2	40
88		4		84						176	0	176
		113	8	6						119	8	127
87		209								296	0	296
		141		835						976	0	976
		1		934						935	0	935
151		32	2	29	1	3		1		216	3	219
		218		581						799	0	799
		51		53		70				174	0	174
		140		500						640	0	640
1		1 002								1 003	0	1 003
	1	170	3	93				1		264	4	268
2		76	3	32						110	3	113
		15		51		363				429	0	429
		421								421	0	421
		376								376	0	376
1		108		14				1		124	0	124
	15	178	129		63		27			178	234	412
		30		562						592	0	592
		152	25	30	1			1		183	26	209
		916	3	12						928	3	931
		515		236				18		769	0	769
		12	3	1 277		19		15		1 323	3	1 326
40	1	275	9	304	5	6				625	15	640
		11	2	18	2					29	4	33
2	33	226	174	81	3	2				311	210	521
27		49		902						978	0	978
111		584								695	0	695
		98		422						520	0	520
		559		316						875	0	875
	6		405		343				6	0	760	760
		49	2	8	12					57	14	71
		23		533		628				1 184	0	1 184
		60		1 075						1 135	0	1 135
93		369						95		557	0	557
		137		41						178	0	178
608	56	7 493	779	9 794	432	1 100	27	134	6	19 129	1 300	20 429
664		8 272		10 226		1 127		140		20 429		20 429

147

¹⁴⁷ Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – prosinec 2012. [online] GŘVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH12-2012.pdf.

Příloha č. 3:

Celkové stavy osob ve výkonu trestu odnětí svobody ke dni 28. 2. 2013

ODSOUZENÍ												
Dohled		Dozor		Ostraha		Zvýšená ostraha		Mladiství		Úhrnem		Celkem odsouzení
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
		8		525						533	0	533
		77	1	63	8	5				145	9	154
2		10	1	21		2				35	1	36
40		1	1	90						131	1	132
		63	6	10	1					73	7	80
58		119								177	0	177
		85		573						658	0	658
				693						693	0	693
55		12		31	2					98	2	100
		106		495						601	0	601
		34		33		79				146	0	146
		64		406						470	0	470
		448								448	0	448
		77		69	1					146	1	147
		46	3	36	1					82	4	86
		8		49		327				384	0	384
		218								218	0	218
		185								185	0	185
		46		18		1				65	0	65
	8	126	66		52		30			126	156	282
		21		436						457	0	457
		83	14	62	2	3				148	16	164
		484		13	2					497	2	499
		259		192				10		461	0	461
		5	1	893		21		9		928	1	929
16		173	4	277	4	3				469	8	477
1		12		34	2	4				51	2	53
	8	164	37	63	1					227	46	273
17		37		727						781	0	781
89		364								453	0	453
		66		392						458	0	458
		247		250						497	0	497
	7		194		230				3	0	434	434
		32		6	8	1		1		40	8	48
		14		293		652				959	0	959
		36		827						863	0	863
38		188						45		271	0	271
		85		91						176	0	176
316	23	4 003	328	7 668	314	1 098	30	65	3	13 150	698	13 848
339		4 331		7 982		1 128		68		13 848		13 848

148

¹⁴⁸ Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – únor 2013. [online] GRVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%Alen%C3%AD%20/2013/MSH02-2013.pdf.

Příloha č. 4:

Počet odsouzených podle nařízené délky trestů ke dni 31. 12. 2012

Délka trestu	Muži	Ženy	Celkem	V %
Do 3 měsíců	235	23	258	1,26%
3 - 6 měsíců	1253	138	1391	6,80%
6 - 9 měsíců	1383	140	1523	7,44%
9 - 12 měsíců	2911	231	3142	15,36%
1 - 2 roky	4955	298	5253	25,67%
2 - 3 roky	2706	157	2863	13,99%
3 - 5 let	2288	123	2411	11,78%
5 - 7 let	1066	57	1123	5,49%
7 - 10 let	1135	62	1197	5,85%
10 - 15 let	886	58	944	4,61%
15 - 20 let	171	8	179	0,87%
Nad 20 let	99	2	101	0,49%
Doživotí	41	3	44	0,22%
Detence	30	2	32	0,16%
Celkem	19 159	1 302	20 461	100,00%

149

Příloha č. 5:

Počet odsouzených podle nařízené délky trestů ke dni 28. 2. 2013

Délka trestu	Muži	Ženy	Celkem	V %
Do 3 měsíců	35	0	35	0,25%
3 - 6 měsíců	125	3	128	0,92%
6 - 9 měsíců	123	6	129	0,93%
9 - 12 měsíců	163	4	167	1,20%
1 - 2 roky	4214	217	4431	31,92%
2 - 3 roky	2799	157	2956	21,30%
3 - 5 let	2298	120	2418	17,42%
5 - 7 let	1068	58	1126	8,11%
7 - 10 let	1126	60	1186	8,54%
10 - 15 let	881	58	939	6,76%
15 - 20 let	177	10	187	1,35%
Nad 20 let	99	2	101	0,73%
Doživotí	42	3	45	0,32%
Detence	31	2	33	0,24%
Celkem	13 181	700	13 881	100,00%

150

¹⁴⁹ Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – prosinec 2012. [online] GRVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH12-2012.pdf.

¹⁵⁰ Vězeňská služba České republiky: Měsíční statistické hlášení – únor 2013. [online] GRVS [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2013/MSH02-2013.pdf.

Příloha č. 6:

Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení ke dni 31. 12. 2004 a 31. 12. 2005

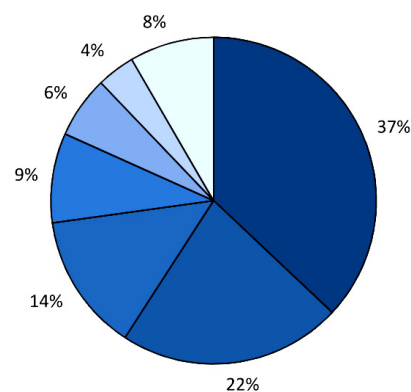
	Stav k 31.12. 2004				Stav k 31.12. 2005			
	Muži	Ženy	Celkem	%	Muži	Ženy	Celkem	%
nebyl odsouzen	1 844	170	2 014	13,36	1 877	198	2 075	12,91
1 x odsouzen bez VTOS	1 213	98	1 311	8,70	1 152	96	1 248	7,76
2 x odsouzen bez VTOS	981	40	1 021	6,77	1 060	51	1 111	6,91
3 x odsouzen bez VTOS	1 466	95	1 561	10,36	1 679	123	1 802	11,21
byl ve VTOS 1x	2 563	97	2 660	17,65	2 795	120	2 915	18,13
byl ve VTOS 2x	1 872	47	1 919	12,73	2 021	41	2 062	12,83
byl ve VTOS 3x	1 386	36	1 422	9,43	1 465	48	1 513	9,41
byl ve VTOS 4x	901	15	916	6,08	1 022	19	1 041	6,47
byl ve VTOS 5x	617	18	635	4,21	612	18	630	3,92
byl ve VTOS více než 5x	1 594	21	1 615	10,71	1 653	27	1 680	10,45
Celkem	14 437	637	15 074	100,00	15 336	741	16 077	100,00

151

Příloha č. 7:

Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení ke dni 31. 12. 2011

Předchozí výkon trestu	Muži	Ženy	Celkem
dosud nebyl ve VTOS	6 840	761	7 601
ve VTOS 1x	4 289	264	4 553
ve VTOS 2x	2 677	126	2 803
ve VTOS 3x	1 760	64	1 824
ve VTOS 4x	1 221	38	1 259
ve VTOS 5x	753	23	776
ve VTOS více než 5x	1 694	31	1 725
Celkem	19 234	1 307	20 541

- dosud nebyl ve VTOS
- ve VTOS 1x
- ve VTOS 2x
- ve VTOS 3x
- ve VTOS 4x
- ve VTOS 5x
- ve VTOS více než 5x

152

¹⁵¹ Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2005[online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202005.pdf.

¹⁵² Vězeňská služba České republiky: Statistická ročenka VSČR 2011. [online] GŘVS [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf.